

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

СЛАТВІНСЬКА МАРИНА ОЛЕКСАНДРІВНА

УДК 336.226.111

**ФІСКАЛЬНА ПОЛІТИКА В УМОВАХ МОДЕРНІЗАЦІЇ
ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ**

Спеціальність 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора економічних наук

Одеса – 2019

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Одеському національному економічному університеті
Міністерства освіти і науки України.

Науковий консультант: доктор економічних наук, професор
Баранова Вікторія Глібівна,
Одеський національний економічний університет,
завідувач кафедри фінансового менеджменту та
фондового ринку;

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор,
заслужений діяч науки і техніки України
Варналій Захарій Степанович,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка,
професор кафедри фінансів;

доктор економічних наук, професор
Десятнюк Оксана Миронівна,
Тернопільський національний
економічний університет,
проректор з науково-педагогічної роботи
(міжнародна діяльність та інноваційний розвиток);

доктор економічних наук, професор
Міщенко Володимир Іванович,
ДВНЗ «Університет банківської справи»,
професор кафедри економіки та менеджменту.

Захист дисертації відбудеться 19 вересня 2019 р. о 14⁰⁰ на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 41.055.01 Одеського національного економічного університету за адресою: 65082, м. Одеса, вул. Преображенська, 8, ауд. 217.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Одеського національного економічного університету за адресою: 65082, м. Одеса, вул. Преображенська, 8, ауд. 211.

Автореферат розіслано 16 серпня 2019 р.

**Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради**

С. О. Даниліна

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. В умовах модернізаційних перетворень, які мають місце в економіці та фінансовій системі України, особливої актуальності набуває проблематика формування і реалізації фіскальної політики, оцінки її дієвості й підвищення адаптивності. Останнім часом, під впливом перманентних трансформаційних процесів та фінансово-економічних потрясінь, поглиблюється соціальне розшарування суспільства, загострюються протиріччя у фіскальній сфері, які посилюються надмірною фінансіалізацією економіки, офшоризацією українського капіталу й зростанням трудової міграції.

Фрагментарність досліджень фіскальної політики та просторово-часові розриви між швидкоплинністю економічних процесів і політичними рішеннями у фіскальній сфері призводять до виникнення асиметрій та поглиблення дивергенції цілей фіскальної політики й отриманих результатів, для подолання негативних наслідків яких необхідним є застосування системного, комплексного підходів та відповідних теоретико-методологічних розробок. Існуючі протиріччя обумовлюють потребу в науковому осмисленні їхньої соціально-економічної природи, розробці науково-методичних підходів до дослідження фіскальної політики та методології її комплексної оцінки, а також формування заходів, які задають умови функціонування фіскальній системі.

Вагомий внесок у розробку теоретико-практичних основ фіскальної політики зробили зарубіжні вчені, зокрема: О. Бланшард, С. Брю, Р. Дорнбуш, Дж. Кейнс, К. Макконнелл, В. Мускателлі, Р. Перотті, П. Самуельсон, А. Сміт, С. Фішер, С. Хантінгтон та інші. Особлива значущість цієї проблематики підтверджується низкою фундаментальних праць українських вчених, серед яких: Л. Алексеєнко, В. Базилевич, Л. Баранник, В. Баранова, Я. Белінська, С. Будаговська, З. Варналій, А. Вдовиченко, С. Волосович, О. Десятнюк, Т. Єфименко, О. Жовтанецький, В. Журавльова, В. Загорський, В. Зимовець, Ю. Іванов, Л. Ігоніна, М. Карлін, В. Коваленко, Т. Кошук, А. Крисоватий, М. Крупка, В. Кудряшов, І. Лютий, В. Мартинюк, В. Міщенко, В. Мельник, Д. Осецька, Т. Паєнтко, Л. Сідельникова, А. Соколовська, Д. Серебрянський, О. Терещенко, І. Чугунов, К. Швабій, І. Шкільник та інші.

Питанням модернізації економіки, економічної та фінансової систем приділяли увагу в своїх працях О. Амосов, О. Бужимська, Н. Гавкалова, В. Геєць, Л. Жданова, М. Зверяков, В. Іноземцев, В. Ляшенко, А. Мазаракі, Т. Майорова, П. Матковський, М. Михальченко, В. Полтерович, В. Степико, В. Федосов, О. Феєр та інші.

Відаючи належне доробку вчених щодо проблематики фіскальної політики, варто зазначити, що досягнення цілей соціально-економічного розвитку й створення для цього відповідних умов зумовлює необхідність подальших наукових пошуків, спрямованих на системне дослідження теоретичних засад фіскальної політики, розробку комплексної методології її оцінки та напрямів підвищення дієвості й адаптивності фіскальної політики в

умовах модернізації фінансової системи. Особливої уваги потребує виявлення екзогенних і ендогенних стресорів, узагальнення й усунення внутрішніх та зовнішніх протиріч фінансової системи, ефективність функціонування якої є індикатором дієвості та адаптивності фінансової політики.

В умовах модернізації фінансової системи сформувалась об'єктивна необхідність у розробці нової концепції фінансової політики з конкретизацією цілей і задач, принципів її формування й реалізації, а також визначенні стратегічних пріоритетів фінансової політики, раціональному поєднанні державного і ринкового регулювання в процесі її формування й реалізації.

Актуальність окреслених проблем, їхня фрагментарна теоретико-методологічна та практична опрацьованість, необхідність комплексного, системного дослідження фінансової політики в умовах модернізації фінансової системи зумовили вибір теми, визначили мету, завдання, відповідну структуру роботи та її логіку.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація виконувалася в межах науково-дослідних робіт Одеського національного економічного університету за темами: «Бюджетна система України: аналіз стану і основні напрямки вдосконалення бюджетних відносин в умовах макроекономічного розвитку» (ДР № 0107U011415), в межах якої автором обґрунтовано інструменти фінансового регулювання макроекономічного розвитку; «Трансформаційні процеси у податковій системі України» (ДР № 0112U007707), в якій автором запропоновано періодизацію трансформаційних перетворень податкової компоненти фінансової політики; «Сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку фінансової системи України» (ДР № 0116U000217), в якій автором запропоновано науковий підхід до розкриття сутності дефініції «модернізація фінансової системи»; «Розробка та імплементація мобілізаційного сценарію збалансованого розвитку регіонів в умовах децентралізації» (ДР № 0116U000752), в якій автором запропоновано науково-методичний підхід до формування фінансово-економічної складової мобілізаційного сценарію збалансованого розвитку регіонів. При виконанні госпдоговірних тем кафедри фінансів: «Регулювання та контроль у системі управління державними та місцевими фінансами» (ДР № 0115U004588), автором запропоновано науково-методичний підхід до виявлення проблемних аспектів управління бюджетними коштами; «Формування ресурсної бази місцевих бюджетів в умовах децентралізації» (ДР № 0116U000205), автором обґрунтовано науково-методичні засади застосування податково-боргового інструментарію при формуванні ресурсної бази місцевих бюджетів; «Механізм оподаткування виробників сільськогосподарської продукції» (ДР № 0118U000072), автором обґрунтовано науково-методичні засади пільгового оподаткування сільськогосподарських товаровиробників податком на додану вартість.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є розробка теоретико-методологічних засад та науково-методичних підходів щодо формування і реалізації фінансової політики та оцінки її дієвості в умовах

модернізації фінансової системи. Для досягнення визначеної мети в дисертації поставлені такі *завдання*:

- розкрити генезис наукових поглядів щодо понять «модернізація» і «фінансова система»;
- узагальнити наукові підходи та розкрити контроверсійність поняття «фіскальна політика», визначити її сутність з позиції системного, комплексного підходів;
- виявити та розкрити діалектику фіскальної політики й державного регулювання у забезпеченні соціально-економічного розвитку країни;
- розвинути методологічні підходи пізнання фіскальної політики;
- виокремити структурно-функціональні компоненти фіскальної політики й обґрунтувати їхні основні цілі, завдання і функції;
- систематизувати методологічні підходи до оцінки дієвості й результативності фіскальної політики та ефективності функціонування фіскальної системи й розробити методологію комплексного, системного оцінювання фіскальної політики;
- запропонувати періодизацію трансформаційних процесів податкової компоненти фіскальної політики та виявити її доміанти у формуванні податкових доходів державного і місцевого бюджетів;
- розробити науково-практичні підходи до аналізу інструментарію фіскальної політики в умовах модернізації фінансової системи;
- запропонувати комплексний науково-методичний підхід до формування системи індикаторів оцінки ефективності функціонування фіскальної системи;
- розробити науково-методичний підхід до оцінки ефективності функціонування фіскальної системи;
- оцінити рівень ефективності функціонування фіскальної системи України;
- визначити вплив фіскального регулювання на макроекономічні процеси в Україні;
- сформувати концепцію фіскальної політики в умовах модернізації фінансової системи;
- визначити стратегічні пріоритети фіскальної політики у стимулюванні соціально-економічного розвитку України;
- обґрунтувати організаційно-інституційне забезпечення реалізації фіскальної політики в умовах модернізації фінансової системи України.

Об'єкт дослідження – процес формування та реалізації фіскальної політики в умовах модернізації фінансової системи.

Предмет дослідження – теоретико-методологічні засади, практичний інструментарій фіскальної політики та методичні підходи до оцінки її дієвості в умовах модернізації фінансової системи.

Методи дослідження. Методологічною основою дослідження є фундаментальні положення теорії фінансів, теорії публічних фінансів, теорії функціональних систем, теорії державного регулювання економіки, теорії модернізації, економічної теорії, наукові праці українських та зарубіжних вчених

з питань формування і реалізації фіскальної політики та проблематики модернізації фінансової системи.

У процесі вирішення поставлених завдань у дисертаційній роботі використовувалися такі загальнонаукові та спеціальні методи, як: історичний, логіко-генетичний, семантичний, індукції і дедукції, аналізу та синтезу, наукової абстракції, конкретизації (при розширенні понятійного апарату дослідження та розкритті контрверсійності фіскальної політики); ретроспективного аналізу, періодизації, наукової абстракції, кореляційно-регресійного аналізу (при здійсненні періодизації трансформаційних перетворень податкової компоненти та дослідженні особливостей функціонування фіскальної системи); структурно-функціональний, синергетичний, діалектичний (при виокремленні структурно-функціональних компонент фіскальної політики й формуванні концепції фіскальної політики); інституційний (при обґрунтуванні цілісності організаційно-інституційного забезпечення); комплексний, процесний, системний підхід (при розробці теоретико-методологічних засад фіскальної політики, методології комплексної оцінки фіскальної політики та обґрунтуванні її стратегічних пріоритетів); спостереження, порівняння і аналогії (при дослідженні зарубіжного досвіду формування і реалізації фіскальної політики); головних компонент, інтегрального оцінювання (при формуванні системи індикаторів для оцінки ефективності функціонування фіскальної системи); найменших квадратів, сценарний (при розрахунку оптимального рівня фіскального навантаження); графічний (при побудові схем, графіків, рисунків); абстрактно-логічний та теоретичного узагальнення (при формулюванні та обґрунтуванні висновків).

Інформаційною базою дослідження є: закони України, укази Президента України, постанови Верховної Ради та Кабінету Міністрів України, статистичні та аналітичні матеріали Міністерства фінансів України, Міністерства соціальної політики України, Державної фіскальної служби України (Державної податкової служби та Державної митної служби), Державної казначейської служби України, звіти та методичні матеріали Рахункової палати України і Державної аудиторської служби України, звіти Пенсійного фонду України, аналітичні матеріали Національного інституту стратегічних досліджень, статистичні дані Державної служби статистики України, дані Світового банку та Організації економічного співробітництва і розвитку, дані Міжнародного валютного фонду, офіційні дані Євростату, наукові праці українських і зарубіжних вчених з проблематики дослідження.

Наукова новизна отриманих результатів полягає у вирішенні наукової проблеми щодо розробки теоретико-методологічних і методичних засад, практичних рекомендацій щодо оцінки ефективності фіскальної політики та підвищення її дієвості й адаптивності в умовах модернізації фінансової системи.

Найбільш вагомими науковими результатами дослідження є такі:

вперше:

– сформовано концепцію фіскальної політики, в якій сформульовано цілі, завдання, принципи та обґрунтовано інструментарій фіскальної політики в

умовах модернізаційних перетворень, розкрито її структурно-функціональні компоненти у взаємодії та взаємопроникненні, що дозволяє приймати ефективні управлінські рішення, спрямовані на підвищення адаптивності фіскальної політики в умовах модернізації фінансової системи, та сприяє досягненню стратегічних цілей соціально-економічного розвитку;

– розроблено методологію комплексного, системного оцінювання фіскальної політики, яка базується на оцінці впливу фіскальної політики на макроекономічні процеси та оцінці ефективності функціонування фіскальної системи, параметри якої задаються умовами фіскальної політики за основними її блоками (податковим, бюджетним, борговим та соціальним), що виокремлені за критерієм трансмісії фіскальної політики, а їхнє оцінювання здійснюється за основними функціями управління. Реалізація даної методології створює підґрунтя для формування системи фіскального реагування, вироблення адаптаційного синдрому та обґрунтування заходів фіскальної політики щодо підвищення дієвості й адаптивності останньої в умовах модернізації фінансової системи;

– запропоновано комплексний науково-методичний підхід до формування системи індикаторів оцінки ефективності функціонування фіскальної системи, що базується на групуванні індикаторів, які відібрано із застосуванням методу головних компонент. Використання запропонованого комплексного науково-методичного підходу сприятиме: виявленню позитивних і негативних тенденцій у функціонуванні фіскальної системи як за окремим блоком, так і за основними управлінськими функціями; розробці обґрунтованих заходів фіскальної політики щодо підвищення ефективності функціонування фіскальної системи у коротко- і середньостроковій перспективі; визначенню стратегічних пріоритетів фіскальної політики в умовах модернізації фінансової системи;

удосконалено:

– методологічний підхід до визначення сутності фіскальної політики, який, на відміну від існуючих, базується на використанні іманентного, контекстуального, історичного, системного, комплексного підходів, що дозволяє розширити змістовне наповнення дефініції «фіскальна політика». Зокрема, під фіскальною політикою пропонується розуміти сукупність заходів, методів, прийомів уряду, спрямованих на формування, розподіл і використання централізованих фондів держави, вирішення протиріч, що виникають як реакція на зовнішні та внутрішні фіскальні шоки, згладжування дисбалансів, які утворюються у фіскальній системі, шляхом змін у системі оподаткування, державних видатках, соціальних внесках, фінансуванні боргу з метою реалізації завдань стратегії соціально-економічного розвитку країни;

– формалізацію взаємозв'язків між структурно-функціональними компонентами фіскальної політики на основі багатовимірної статистичного аналізу та врахування впливу фіскальної політики на макроекономічні процеси. Це, на відміну від існуючих підходів, дозволяє виявляти першопричини деструктивних проявів такого впливу, розробляти заходи щодо їхнього попередження та усунення як науково-практичного базису для розробки

стратегічних пріоритетів фіскальної політики в умовах модернізації фінансової системи;

– науково-методичний підхід до оцінки ефективності функціонування фіскальної системи, який, на відміну від існуючих, базується на формуванні інтегрального показника ефективності функціонування фіскальної системи з урахуванням її структурно-функціональних компонент (податкової, бюджетної, боргової, соціальної (в частині позабюджетних цільових фондів)), що дозволяє здійснювати комплексне оцінювання фіскальної політики в умовах модернізації фінансової системи за визначеними критеріальними оцінками та характеристиками;

– методологію дослідження фіскальної політики з обґрунтуванням суб'єктно-об'єктних взаємодій елементів фіскальної системи, яка, на відміну від існуючих, ґрунтується на виокремленні структурно-функціональних компонент фіскальної політики як її складових у нерозривній діалектичній єдності, з конкретизацією цілей, завдань, функцій та інструментарію реалізації фіскальної політики, що дозволяє комплексно та системно розкрити іманентні ознаки цих компонент;

– науково-методичний підхід до оцінки взаємозв'язків між інструментами фіскального регулювання та макроекономічними процесами, що, на відміну від існуючих, передбачає застосування перетвореної виробничо-інституційної функції з такими змінними, як інвестиції в основний капітал, фіскальне навантаження і середньорічна кількість зайнятих, та сприяє визначенню оптимального рівня фіскального навантаження. Застосування запропонованого підходу дозволить обґрунтовано обирати напрями оптимізації фіскального тягаря, який чинить деструктивний вплив на діяльність суб'єктів господарювання та соціально-економічний розвиток;

– методологічний інструментарій пізнання фіскальної політики, який, на відміну від існуючих, враховує іманентні особливості модернізації фінансової системи та базується на синтезі методологічних підходів й уможливорює комплексність та багатоаспектність наукових розвідок у цій сфері, що сприяє розширенню методології дослідження фіскальної політики;

набули подальшого розвитку:

– понятійний апарат дослідження фіскальної політики, а саме: запропоновано дефініцію «модернізація фінансової системи», під якою пропонується розуміти прогресивне, поетапне, комплексне, системне, якісне оновлення і приведення у відповідність до сучасних вимог змісту, структури, підсистем, взаємозв'язків між сферами та ланками фінансової системи й управління ними, що відбувається на засадах законності, інноваційності, визначеної пріоритетності цілей і завдань та гнучкості їхньої реалізації, з метою підвищення рівня соціально-економічного розвитку країни. Це дозволило поглибити теоретичні засади фіскальної політики з огляду на модернізаційні перетворення, які відбуваються у фінансовій системі держави;

– теоретичні положення щодо діалектики фіскальної політики та державного регулювання у забезпеченні соціально-економічного розвитку. Це

дозволило розмежувати поняття «державне регулювання», «державне управління», «фіскальне регулювання», розкрити їхній взаємозв'язок та обґрунтувати застосування моделей фіскальної політики в умовах модернізації фінансової системи. Зазначене сприятиме формуванню підґрунтя для раціонального поєднання державного і ринкового регулювання соціально-економічного розвитку, удосконалення інституційного середовища фіскальної політики, підвищення дієвості бюджетного планування, прогнозування та вдосконалення оподаткування;

– періодизація трансформаційних перетворень податкової компоненти фіскальної політики України як однієї з її структурно-функціональних складових, що, на відміну від існуючих, системно розкриває іманентні ознаки кожного етапу, відповідно до поставлених цілей фіскальної політики, доміанти фіскальної політики у формуванні податкових доходів державного і місцевого бюджетів, враховує специфіку застосування податкового інструментарію та його фіскально-регулюючої ролі в умовах модернізаційних перетворень фінансової системи. Це дозволить розробити систему заходів з попередження негативних проявів нераціонального застосування фіскального інструментарію в перспективі для прийняття управлінських рішень;

– науково-практичні підходи до аналізу інструментарію фіскальної політики, які полягають в: обґрунтуванні проблемних аспектів управління державним боргом, що базується на ризико-орієнтованому підході; розкритті концептуальних засад бюджетування у сфері публічних фінансів; виявленні першопричин виникнення дисбалансів у функціонуванні позабюджетних цільових фондів соціального страхування. Запропоновані підходи дозволять: виявляти глибинні причини фіскальних ризиків, ендогенні й екзогенні стресори та розробляти пропозиції щодо зниження їхнього впливу на економіку; ідентифікувати чинники неефективного використання бюджетних коштів; встановлювати ключові детермінанти зародження дисбалансів й особливостей їхнього прояву та пропонувати заходи з усунення. На засадах використання регресійних моделей сформовано базис для оцінювання ефективності функціонування фіскальної системи та дієвості фіскальної політики;

– науково-методичний підхід до визначення стратегічних пріоритетів фіскальної політики у стимулюванні соціально-економічного розвитку, що уможливило формування комплексу заходів за кожним структурно-функціональним компонентом фіскальної політики в їхньому взаємозв'язку та взаємозалежності. Використання запропонованого підходу дозволить підвищити дієвість фіскальної політики й сприятиме досягненню її цілей;

– обґрунтування цілісності організаційно-інституційного забезпечення реалізації фіскальної політики на засадах застосування ІТ-систем та діджитал-технологій, що дозволяє координувати діяльність органів фінансового контролю у відповідності з поставленими стратегічними цілями фіскальної політики. Це надасть можливість своєчасно розробляти заходи фіскального реагування на екзогенні та ендогенні стресори і підвищити дієвість фіскальної політики й її адаптивність.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що теоретичні й концептуальні положення, науково-методичні підходи і висновки, розроблені та запропоновані автором у дисертації, доведені до рівня прикладних рекомендацій, які в сукупності створюють обґрунтовану основу для підвищення дієвості й адаптивності фіскальної політики в умовах модернізації фінансової системи. Одержані наукові результати були використані державними органами влади при вдосконаленні нормативно-правового й методичного забезпечення фіскального регулювання. Зокрема, основні положення і пропозиції пройшли апробацію та впроваджені в практичну діяльність органів влади, що підтверджено довідками.

В практичну діяльність Комітету Верховної Ради України з питань фінансової політики і банківської діяльності впроваджені основні положення концепції фіскальної політики і рекомендації щодо обґрунтування орієнтирів фіскальної політики у стимулюванні соціально-економічного розвитку та підвищення конкурентоздатності економіки (довідка від 14.03.2019 р.).

Офісом з фінансового та економічного аналізу у Верховній Раді України використані окремі результати дослідження, а саме: методичні підходи до оцінювання ефективності фіскальної політики та стійкості фіскальної системи (довідка № 2018-09-12/1 від 12.09.2018 р.).

В практичну діяльність Головного управління ДФС у Київській області при розробці пропозицій щодо удосконалення нормативно-правових актів з питань формування та реалізації державної політики у сфері фіскального регулювання впроваджено висновки та пропозиції щодо розробки і запровадження системи фіскального реагування (довідка № 9489/10/10-36-04-01 від 15.03.2019 р.).

У діяльності Південного офісу Держаудитслужби Державної аудиторської служби України використано розроблені пропозиції щодо удосконалення методики оцінки результативності та ефективності бюджетних програм і напрямів удосконалення державного фінансового аудиту (довідка № 15-08-23-14/3622 від 25.06.2018 р.).

В практичну діяльність Департаменту фінансів Одеської обласної державної адміністрації впроваджено пропозиції щодо удосконалення методології аналізу ефективності використання бюджетних коштів та підвищення дієвості фіскальної політики для цілей стимулювання соціально-економічного розвитку територій і забезпечення потреб населення у суспільних благах (довідка № 01.01-46/1995 від 07.06.2018 р.).

У діяльність Головного управління Державної казначейської служби України в Одеській області впроваджено пропозиції щодо оптимізації грошових потоків у процесі виконання бюджетів різних рівнів, що дозволить знизити бюджетні ризики, зменшити касові розриви, мінімізувати бюджетні втрати (довідка № 011-08/1-3956 від 26.06.2018 р.).

У Департаменті економічного розвитку Миколаївської міської ради при формуванні Програми економічного та соціального розвитку міста Миколаєва на 2018-2020 рр. впроваджено пропозиції щодо пріоритетних напрямів використання бюджетних коштів і підвищення ефективності управління фінансовими ресурсами (довідка № 716/18-716 від 04.07.2018 р.).

В практичну діяльність Департаменту фінансів Одеської міської ради впроваджено пропозиції щодо удосконалення моделі програмно-цільового бюджетування у процесі управління бюджетними коштами та методичний підхід до дієвості фіскальної політики у контексті її впливу на інвестиційно-інноваційну діяльність суб'єктів господарювання (довідка № 09-80/339 від 21.02.2018 р.).

Наукові результати дисертаційної роботи, одержані автором, впроваджені у навчальний процес Одеського національного економічного університету при викладанні дисциплін: «Фіскальна політика», «Фінанси», «Місцеві фінанси», «Податкова система», «Податковий менеджмент», «Фінансовий контроль» (довідка № 01-11/989 від 20.06.2018 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є завершеним науковим дослідженням, в якому розроблені нові теоретико-методологічні підходи та науково-методичні рекомендації щодо оцінки фіскальної політики та підвищення її дієвості й адаптивності в умовах модернізації фінансової системи. Наукові положення, розробки, пропозиції, результати, висновки й рекомендації, які виносяться на захист, одержані автором самостійно і відображені в опублікованих працях. Із наукових праць, опублікованих у співавторстві, у дисертації використано тільки ті ідеї та положення, які є результатом власних розробок автора. Особистий внесок автора у працях, опублікованих у співавторстві, конкретизовано у списку публікацій.

Апробація результатів дисертації. Основні теоретичні та методологічні положення і результати дисертаційної роботи пройшли апробацію та одержали позитивну оцінку на всеукраїнських і міжнародних науково-практичних конференціях, форумах, у тому числі: «Реформування податкової системи України відповідно до Європейських стандартів» (Ірпінь, 2011); «Економічний і соціальний розвиток України в XXI ст.: національна ідентичність та тенденції глобалізації» (Тернопіль, 2012–2017); «Финансите стопанската отчетност – състояние, тенденции, перспективи» (Болгарія, Свіштов, 2013); «Promising problems of Economics and Management» (Canada, Montreal, 2015); «Інвестиційно-інноваційні засади розвитку національної економіки в ринкових умовах» (Ужгород–Мукачево, 2015); «International scientific conference Modern Transformation of Economics and Management in the Era of Globalization» (Klaipeda, 2016); «Сучасна економічна теорія в умовах глобалізаційних викликів» (Київ, 2016 р.); «Economics, management, law: socio-economic aspects of development» (Italy, Roma, 2016); «Регіональні проблеми розвитку територіальних систем: теорія, практика, перспективи» (Ужгород, 2016); «Світові тенденції та перспективи розвитку фінансової системи України» (Київ, 2016); «Сучасні можливості забезпечення соціально-економічного розвитку країн» (Ужгород, 2017); «Розвиток економіки та планування бізнесу в сучасних умовах: проблеми та шляхи вирішення» (Одеса, 2017); «Модернізація економіки та фінансової системи країни: актуальні проблеми та перспективи» (Дніпро, 2017); «III Податковий форум» (Одеса, 2017); «Модернізація публічних фінансів: стан та виклики сьогодення» (Київ, 2018); «Економіко–

правові аспекти господарювання: сучасний стан, ефективність та перспективи» (Одеса, 2018); «Трансформація фінансової системи України: тенденції та перспективи розвитку» (Миколаїв, 2018).

Публікації. Основні наукові положення, висновки і результати дослідження за темою дисертації опубліковано в 53 наукових працях загальним обсягом 127,32 друк. арк., з яких особисто автору належать 53,68 друк. арк., у тому числі: 1 одноосібна монографія 26,85 друк. арк., 5 колективних монографій, 21 стаття у наукових фахових виданнях України (з них 18 у виданнях, які включені до міжнародних наукометричних баз), 5 статей у наукових періодичних виданнях інших держав, 21 теза доповідей за результатами участі у наукових конференціях.

Структура і обсяг роботи. Дисертація загальним обсягом 534 сторінки друкованого тексту, з яких основного тексту 394 сторінки, складається зі вступу, п'яти розділів, висновків, списку використаних джерел з 580 найменувань, викладених на 63 сторінках, 37 додатків, розміщених на 77 сторінках. Основний текст роботи містить 40 таблиць і 70 рисунків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У вступі обґрунтовано актуальність теми дослідження, сформульовано його мету та завдання, об'єкт, предмет і методи дослідження; окреслено ступінь наукової розробленості; розкрито зв'язок дослідження з науковими темами, визначено наукову новизну та практичне значення отриманих результатів; подано відомості щодо впровадження та апробації основних положень.

У першому розділі «**Теоретичні основи фіскальної політики в умовах модернізації фінансової системи**» розкрито генезис наукових поглядів щодо сутності модернізації, з виокремленням іманентних їй ознак; запропоновано дефініцію «модернізація фінансової системи» та розкрито контроверсійність фіскальної політики й обґрунтовано її змістовне наповнення; висвітлено діалектику фіскальної політики та державного регулювання у забезпеченні соціально-економічного розвитку держави.

Проведене розмежування понять «модернізація», «реформування», «трансформація» та здійснене узагальнення теоретичних підходів стало підґрунтям для виокремлення іманентних модернізації ознак, серед яких: цілісний проект побудови раціоналізованого суспільства; цілепокладання; наявність постійно виникаючих протиріч; постійне прагнення до розвитку; перманентні прогресивні зміни, які зорієнтовані на успіх; орієнтація на інновації, переважання інновацій над традицією; комплексний і системний процес осучаснення; адаптивний процес; еволюційний, накопичувальний характер; багатогранний процес комплексу цілеспрямованих змін; складна система з притаманними їй взаємозв'язками та взаємовпливом, яка потребує усвідомленого управління.

Систематизація наукових підходів до розуміння поняття «модернізація» дозволила запропонувати власний науковий підхід до розкриття цієї дефініції, з

точки зору організації, а саме – як сукупність перманентних раціональних реформ, трансформацій, змін, які носять комплементарний, системний, адаптивний і всеохоплюючий характер осучаснення та направлені на успішне досягнення цілі.

Узагальнення наукових підходів до визначення понять «фінансова система» та «модернізація» і виявлення іманентних їй ознак дозволили розширити понятійний апарат дослідження та розкрити зміст дефініції «модернізація фінансової системи», під якою пропонується розуміти прогресивне, поетапне, комплексне, системне, якісне оновлення і приведення у відповідність до сучасних вимог структури, підсистем, змісту, взаємозв'язків між сферами та ланками фінансової системи й управління ними, що відбувається на засадах законності, інноваційності, визначеної пріоритетності цілей і завдань та гнучкості їхньої реалізації, з метою підвищення рівня соціально-економічного розвитку країни.

Встановлено причини, що спричинили модернізацію фінансової системи, та обґрунтовано, що вони призвели до: нездатності фінансової системи забезпечувати потреби економіки у фінансових ресурсах, необхідних для розвитку виробництва й підвищення рівня життя населення; наявності змішаної системи грошового обігу, яка породжує «втечу» капіталу, «доларизацію» грошового обігу; виникнення «фінансових бульбашок» як результату недосконалого механізму регулювання фінансових ринків; відсутності цілісної взаємопов'язаної системи бюджетного, податкового, митного, валютного та інших напрямків державного регулювання; високого рівня тінізації економіки та ін.

Розкрито взаємозв'язок модернізації фінансової системи з системами вищого і нижчого порядку, що базується на теорії систем та загальній теорії функціональних систем. Виявлено і аргументовано, що дисбаланси в розвитку фінансових відносин призводять до недовиконання фінансовою системою її вихідних функцій у повному обсязі, а саме: щодо мобілізації й перерозподілу фінансових ресурсів для забезпечення соціально-економічного розвитку країни та підвищення добробуту населення.

Доведено наявність тісного взаємозв'язку між фіскальною політикою та фінансовою системою і виявлено, що фінансова система, її підсистеми й компоненти швидше реагують на виклики сучасності, ніж суб'єкти уряду, які формують і реалізують фіскальну політику. Така ситуація продукує протиріччя, адже застарілі заходи фіскальної політики, які не відповідають викликам часу та реалізуються через модернізовану фінансову систему, спотворюють очікувані результати розвитку економіки й створюють дисбаланси у фіскальній системі. Проблема загострюється через наявність внутрішнього і зовнішнього лагів фіскальної політики, а саме: часових розривів між осмисленням, прийняттям та реалізацією урядових рішень, що поглиблюється недосконалістю інформаційної, техніко-технологічної та організаційно-інституційної складових. Обґрунтовано, що одним із шляхів вирішення є створення системи фіскального реагування на модернізаційні перетворення фінансової системи та економіки загалом (рис. 1).

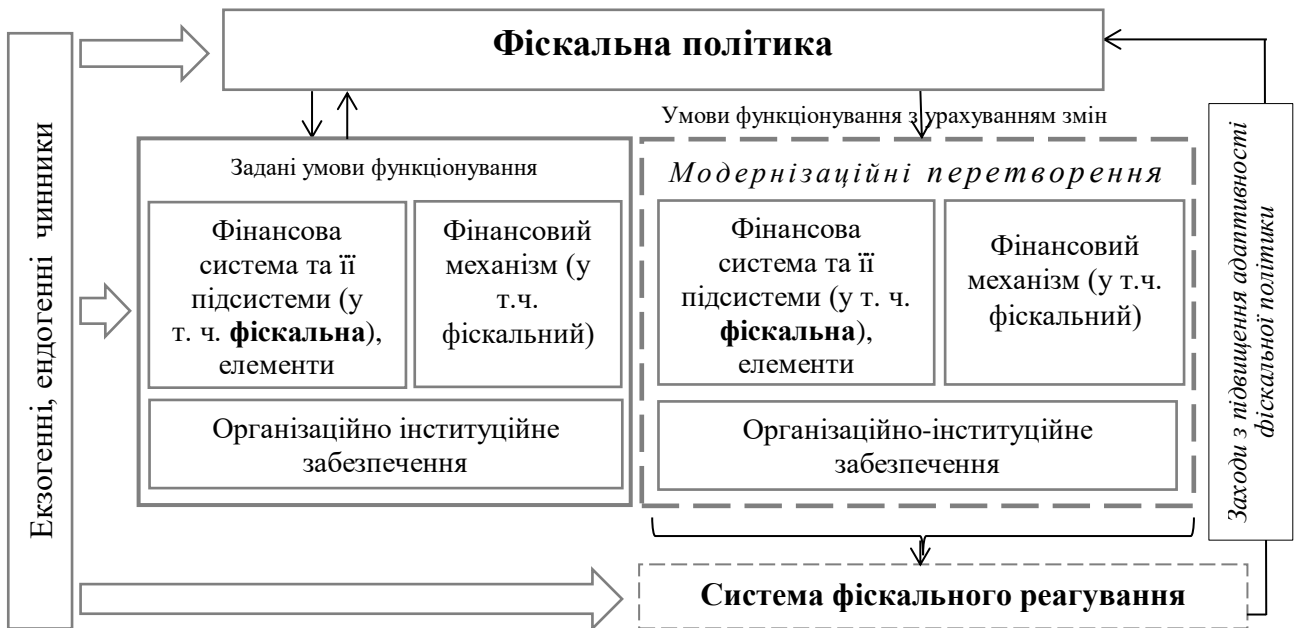

Рис. 1 – Взаємозв’язок фіскальної політики та фінансової системи при заданих умовах та в умовах модернізаційних перетворень

Встановлено, що з метою досягнення стратегічних цілей та завдань фіскальної політики має здійснюватися постійний моніторинг модернізації фінансової системи і співставлення фактичного її стану з очікуваними результатами від реалізації заходів фіскальної політики. У випадку негативних тенденцій, які не є характерними для модернізації і свідчать про хибність заходів фіскальної політики, останні мають бути переглянуті і скореговані з метою прискорення модернізаційних перетворень й досягнення глобальної цілі. Система фіскального реагування може забезпечити гнучкість фіскальній політиці та сприяти підвищенню її адаптивності.

Запропоновано методологічний підхід у дослідженні сутності фіскальної політики, що базується на використанні іманентного, контекстуального, історичного, системного, комплексного підходів. Це дозволило розширити понятійний апарат дослідження та розкрити змістовне наповнення дефініції «фіскальна політика», яку, на відміну від існуючих, запропоновано визначати як сукупність заходів, методів, прийомів уряду, спрямованих на формування, розподіл і використання централізованих фондів держави, вирішення протиріч, що виникають як реакція на зовнішні та внутрішні фіскальні шоки, згладжування дисбалансів, які утворюються у фіскальній системі, шляхом зміни системи оподаткування, державних видатків, фінансування боргу та соціальних внесків, з метою впливу на економіку і реалізації завдань стратегії соціально-економічного розвитку країни. Такий підхід надав можливість дослідити фіскальну політику комплексно і виявити її багатоаспектність, а саме: структурно-функціональний, інституційний, організаційний, територіальний, інформаційний, техніко-технологічний, законодавчо-нормативний, просторово-часовий аспекти.

Поглиблено теоретичне обґрунтування взаємозв'язків фіскальної політики та державного регулювання у забезпеченні соціально-економічного розвитку, що дозволило: розмежувати поняття «державне регулювання», «державне управління», «фіскальне регулювання»; обґрунтувати необхідність координації фіскальної і монетарної політик; систематизувати види та інструменти фіскальної політики.

Обґрунтовано, що фіскальна система є середовищем для досягнення прагматичних компромісів між ефективністю як ортодоксальною вимогою ринкової економіки і соціальною справедливістю та політичною реальністю. Запропоновано фіскальну систему розглядати з позиції системного підходу й розуміти під нею сукупність взаємопов'язаних підсистем, з відносною самостійністю кожної з них та взаємопроникненням, а також їхніх компонентів, компартментів, функціонування яких направлено на досягнення середньо- і довгострокового соціально-економічного розвитку, шляхом об'єктивного процесу формування, розподілу, перерозподілу, раціонального витрачання централізованих фінансових ресурсів за відповідної інституційної структури та визначених фіскальних норм і правил. Фіскальна система може бути розподілена на підсистеми (компоненти).

У другому розділі **«Методологічні засади фіскальної політики»** розкрито методологічний інструментарій та розроблено методологічні підходи щодо дослідження фіскальної політики; виокремлено структурно-функціональні компоненти фіскальної політики та обґрунтовано їхні основні цілі, завдання і функції; систематизовано методологічні підходи до оцінки дієвості й результативності фіскальної політики; запропоновано методологію комплексної, системної оцінки фіскальної політики.

Обґрунтовано, що в сучасних умовах фіскальна політика є одним із головних регуляторів економічних та соціальних процесів у країні. Ефективне функціонування її компонентів та застосування відповідних інструментів надає можливість для усунення наслідків фінансово-економічної кризи, покращення діяльності економічних агентів, зниження безробіття, забезпечення реалізації програм середньострокового та довгострокового розвитку держави, підвищення її конкурентоздатності, а також добробуту населення.

Акцентовано увагу на дослідженні структурно-функціональних компонентів фіскальної політики, які виокремлені за критерієм каналів трансмісії, систематизовано їхні цілі, завдання, функції, інструментарій (рис. 2).

Доведено, що фіскальна політика визначає основні напрямки використання централізованих фінансових ресурсів держави, методи фінансування і головні джерела наповнення бюджету. Зазначено, що досягнення власних цілей кожної із зазначених компонентів, які згідно з системно-інституціональним підходом є цілями фіскальної політики другого порядку (ієрархія цілей фіскальної політики держави), виступає об'єктивною необхідністю процесу досягнення тактичних і стратегічної цілей фіскальної політики держави.

Фіскальна політика в умовах модернізації фінансової системи

Рис. 2 – Структурно-функціональні компоненти фіскальної політики та їхні цілі, завдання, функції, інструментарій

Аргументовано, що у процесі виконання функцій і застосування сукупності інструментів та важелів, а також на рівні інформаційного забезпечення державних органів, які здійснюють формування та реалізацію фіскальної політики, відбувається взаємодія між її компонентами.

Розроблено методологічний підхід до оцінювання фіскальної політики, що базується на комплексній, системній оцінці впливу фіскальної політики на макроекономічні процеси та оцінці ефективності функціонування фіскальної системи (параметри якої задаються умовами фіскальної політики) й окремих її блоків за відповідними групами (рис. 3).

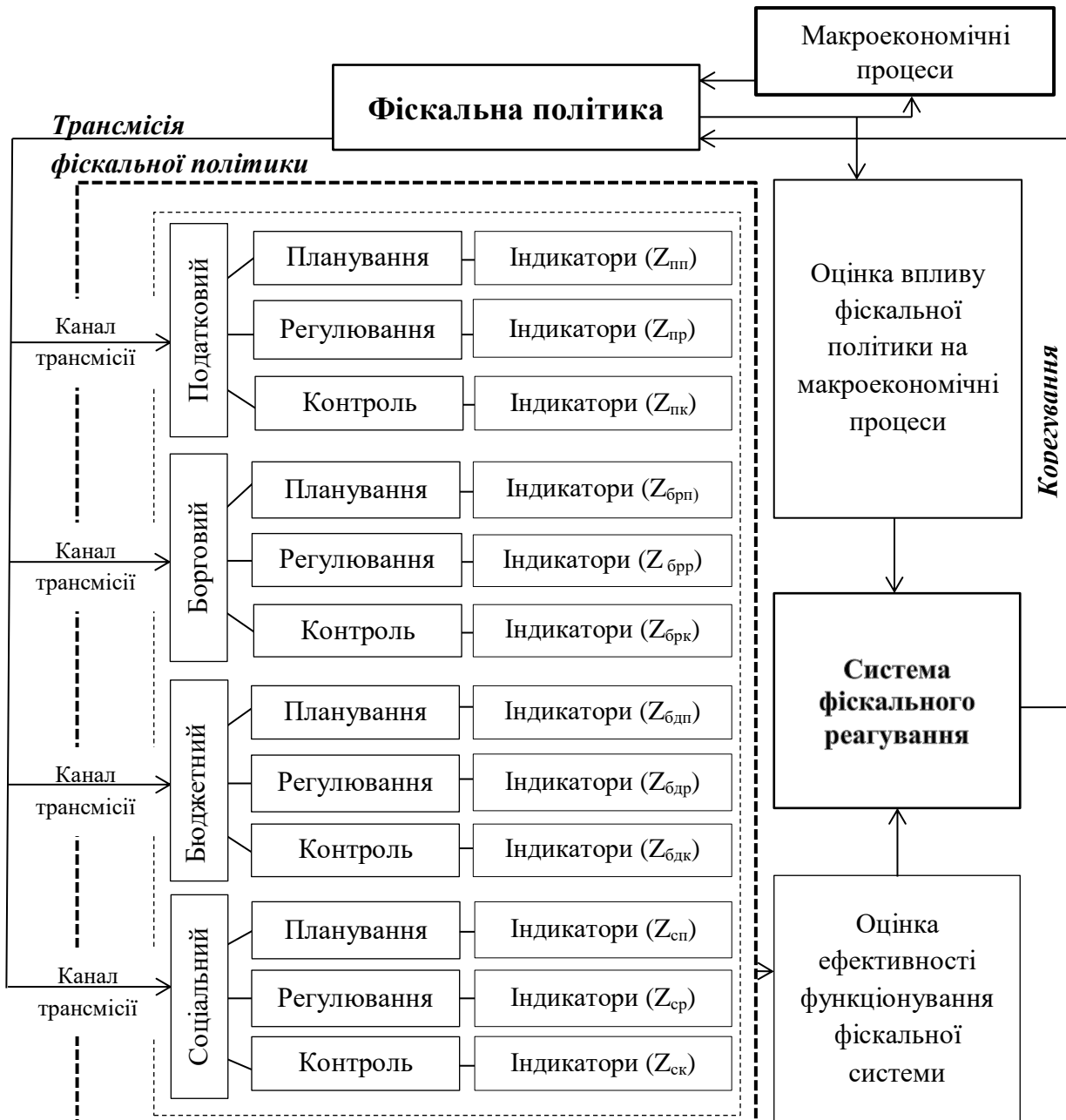

Рис. 3 – Методологічний підхід до оцінювання фіскальної політики в умовах модернізації фінансової системи

Такий підхід надає можливість виявляти протиріччя та виокремлювати проблемні аспекти формування і реалізації фіскальної політики, враховуючи як внутрішнє середовище функціонуючої фіскальної системи, так і вплив фіскальної політики на соціально-економічний розвиток.

У дисертації систематизовано й розкрито суб'єктно-об'єктні взаємозв'язки елементів фіскальної системи і наведено полікритеріальну класифікацію оцінювання ефективності фіскальної політики, яку доповнено новими класифікаційними ознаками: за структурно-функціональними компонентами (за блоками: податковий, бюджетний, борговий, соціальний); за типом процесу (планування, регулювання, контроль). Її практичне впровадження дозволить виявляти ті компоненти фіскальної політики, які потребують внесення коректив для підвищення ефективності функціонування фіскальної системи та дієвості фіскальної політики.

На підставі проведеного дослідження в дисертації сформовано систему індикаторів оцінки ефективності функціонування фіскальної системи, які відображають зміну параметрів фіскальної системи, а також визначені їхні нормативно-критеріальні значення. Для оцінки впливу на макропроцеси запропоновано застосовувати виробничо-інституційну функцію. Таке оцінювання виконує три функції: інформаційну (надає можливість визначати, чи досягаються бажані результати політики, й виявляти недоліки та усувати їх); бюджетну (сприяє раціональному формуванню, розподілу (перерозподілу) і використанню централізованих фондів фінансових ресурсів); управлінську (застосовується для обґрунтування управлінських рішень). Водночас така оцінка надає можливість виявляти слабкі місця фіскальної політики як інструменту державного регулювання, а в процесі модернізаційних перетворень враховувати зміну параметрів фінансової системи та підвищувати адаптивність фіскальної політики до швидкоплинних процесів, аби відповідати вимогам реальної дійсності. Обґрунтовано необхідність застосування економіко-математичного апарату для оцінки результативності й ефективності фіскальної політики.

У третьому розділі «**Інструментарій фіскальної політики та особливості функціонування фіскальної системи України**» проведено аналіз сучасних реалій функціонування фіскальної системи; досліджено трансформаційні перетворення податкової компоненти фіскальної політики; виявлено асиметрії та ризики в управлінні державним боргом; розкрито функціональні особливості видатків бюджету та дисбаланси у функціонуванні позабюджетних цільових фондів соціального страхування.

З метою виявлення іманентних фіскальній політиці ознак у роботі досліджено трансформаційні перетворення податкової компоненти та запропоновано її періодизацію. Виокремлення етапів розвитку податкової системи України дало можливість констатувати, що в період загострення економічної ситуації та виникнення фінансово-економічної кризи в державі відбувалося суттєве реформування податкової системи, яке в основному супроводжувалося зміною пріоритетів у сфері оподаткування.

На базі проведеного аналізу фіскальної політики та сучасних тенденцій розвитку фіскальної системи встановлено, що її реальний стан характеризується одночасно динамічністю й деструктивними змінами, наявністю асиметрій та дисбалансів, які спричинені трансформаційними перетвореннями. Виявлено, що модернізація фінансової системи та її інституційного середовища закономірно призвела до створення умов, за яких невідповідність законодавчих норм і правил вимогам сучасності стали тригером зростання тіньового сектора економіки, знижуючи податкові джерела формування централізованих фондів фінансових ресурсів.

Комплексне дослідження фіскального інструментарію за основними блоками, із застосуванням кореляційно-регресійного аналізу, надало можливість виявити та формалізувати вплив податкових домінант на економіку, встановити кореляційні зв'язки між ВВП та обраними чинниками. Такий підхід дозволив комплексно і системно дослідити дієвість заходів фіскальної політики на економіку в динаміці та встановити відповідність поставлених цілей і досягнутих результатів, що дозволило виявити низку проблем фіскальної політики, які знижували її дієвість та ефективність функціонування фіскальної системи.

Розкрито податкові домінанти державного і місцевого бюджетів України з акцентом на фіскальній та регулюючій ролі прямого і непрямого оподаткування. Доведено, що динамічне оновлення податкової складової фіскального регулювання зумовлене макроекономічними і фіскальними дисбалансами, ускладненням ринкових просторів у світовому й національному вимірах, орієнтиром України на інтеграцію до європейської спільноти. Це, в свою чергу, вимагає вдосконалення законодавства у фіскальній сфері та висуває на передній план проблеми, пов'язані з необхідністю підвищення адаптивності фіскальної політики до умов модернізаційних перетворень, і пошуком додаткових джерел формування централізованих фондів фінансових ресурсів.

Доведено, що для української економіки усталеною практикою є переважаюча частка непрямих податків у доходах бюджету. Їх частка у податкових надходженнях державного бюджету в 2016 р. та 2017 р. була найбільшою за період 2010-2017 рр. За останні 8 років їхня частка коливалася в межах 65,8-71,9%. Такий пріоритет пояснюється здатністю непрямих податків виконувати фіскальну функцію, впливати на важливі макроекономічні показники і, виступаючи дефлятором, знижувати майбутні інвестиції та скорочувати обсяги споживання.

Встановлено, що податковим домінантам бюджету притаманна низка проблемних аспектів, які лежать не лише в площині недосконалого адміністрування основних бюджетоутворюючих податків, а й спричинених їм супутніх недоліків.

Вихідним положенням визначення цілей фіскального регулювання щодо боргової компоненти фіскальної політики є аналіз і оцінка динаміки державного боргу та джерел залучення фінансових ресурсів.

Виявлено, що співвідношення дефіциту державного бюджету до ВВП перевищило максимально допустимий обсяг у 1995-1997 рр. на 3,6%, 1,9%, 3,6%, у 2010 р. на 3% та у 2012-2014 рр. на 0,8%, 1,4% та 1,9% відповідно. Останні три роки дефіцит бюджету характеризувався помірним значенням, що стало наслідком проведення фіскальної децентралізації.

Встановлено, що на цьому фоні спостерігається високе співвідношення державного та гарантованого державою боргу до ВВП, яке зростає кожного року і в останні п'ять років перевищує встановлені нормативні значення, а останні чотири роки перевищує критичні значення. Це пов'язано як із макроекономічними чинниками (девальвація гривні), так і з нераціональною борговою політикою (відсутність плану заходів з приведення загального обсягу державного боргу та гарантованого державою боргу до встановлених вимог), випередженням темпів зростання боргу у порівнянні з темпами зростання ВВП.

Систематизація науково-практичних підходів до розкриття проблемних аспектів управління державним боргом дозволила виявити глибинні причини фіскальних ризиків, висвітлити ендогенні та екзогенні стресори та розробити пропозиції щодо зниження їхнього впливу. Політика фінансування бюджетного дефіциту за рахунок державних запозичень може бути ефективною лише тоді, коли держава сприяє розгортанню системи механізмів реального інвестування.

Розкрито концептуальні засади бюджетування у сфері публічних фінансів та висвітлено доміанти видатків бюджету в умовах модернізаційних перетворень. Виявлено чинники неефективного використання бюджетних коштів і розроблено пропозиції щодо удосконалення управління видатками державного бюджету. Встановлено, що необхідність підвищення ефективності функціонування бюджетної складової зумовлюється як цілями фіскальної політики, так і стратегічними цілями соціально-економічного розвитку, вимогами щодо зменшення соціального розшарування суспільства.

Узагальнено науково-практичні підходи до дослідження особливостей функціонування позабюджетних цільових фондів соціального страхування, зокрема Пенсійного фонду, що дозволило виявити першопричини виникнення, обґрунтувати ключові детермінанти зародження й запропонувати заходи з усунення виявлених дисбалансів.

Проведений аналіз застосування податкового, бюджетного, боргового і соціального інструментарію фіскальної політики у динаміці став підґрунтям для розробки системи індикаторів оцінки ефективності функціонування фіскальної системи та формування методологічного підходу до оцінки фіскальної політики в умовах модернізації фінансової системи.

У четвертому розділі «**Оцінка ефективності функціонування фіскальної системи та впливу фіскальної політики на макропроцеси**» розроблено комплексний науково-методичний підхід до формування системи індикаторів оцінки ефективності функціонування фіскальної системи та проведено її оцінку; обґрунтовано вплив фіскального регулювання на макроекономічні процеси в Україні.

Проведено внутрішню структурування фіскальної системи за чотирма взаємопов'язаними блоками фіскальної системи у відповідності з критерієм трансмісії фіскальної політики (блоки: податковий (п), борговий (бр), бюджетний (б), соціальний (с)). Кожен блок містить підблоки якісних і кількісних індикаторів, які згруповані у відповідності до функцій управління (планування (п), регулювання (р), контроль (к)). Запропоновано систему індикаторів оцінки ефективності функціонування фіскальної системи. Із застосуванням законодавчо-нормативних документів та методу порівнянь і аналогій визначено нормативно-критеріальні значення, яким повинні відповідати розрахункові значення обраних індикаторів.

Обґрунтовано алгоритм оцінювання латентних ознак ефективності функціонування фіскальної системи із застосуванням методу головних компонент та аргументовано необхідність оцінки ефективності функціонування фіскальної системи за зазначеними критеріями. Доведено, що через фіскальну систему та її компартменти відбувається трансмісія фіскальної політики, імпульси якої чинять регулюючий вплив на соціально-економічні процеси. В залежності від того, як функціонує ця система, швидкість і якість передачі імпульсу варіює. Запропонований підхід дозволив формалізувати напрями взаємозв'язків між структурно-функціональними компонентами фіскальної політики на основі методу головних компонент та розробити інтегральний показник оцінки ефективності функціонування фіскальної системи за кожним блоком та групою, що надало можливість виявити причини неефективного функціонування фіскальної системи та розробити заходи щодо їхнього попередження й усунення (рис. 4-7). Це також дозволило аргументувати необхідність створення системи фіскального реагування як комплексу заходів щодо підвищення ефективності функціонування фіскальної системи та підвищення адаптивності і дієвості фіскальної політики.

Здійснена оцінка ефективності кожного з блоків фіскальної системи дала можливість розробити інтегральний показник оцінки ефективності функціонування фіскальної системи:

$$I_{\text{фс}} = 0,89 F_{\text{п}} - 0,83 F_{\text{б}} + 0,9 F_{\text{бр}} - 0,88 F_{\text{с}}, \quad (1)$$

де $I_{\text{фс}}$ – інтегральний показник оцінки ефективності функціонування фіскальної системи; $F_{\text{п}}$ – ефективність функціонування податкового блоку; $F_{\text{б}}$ – ефективність функціонування бюджетного блоку; $F_{\text{бр}}$ – ефективність функціонування боргового блоку; $F_{\text{с}}$ – ефективність функціонування соціального блоку.

У роботі виявлено негативні і позитивні наслідки заходів фіскального регулювання, зроблено поперечний зріз стану фіскальної системи. Також запропоновано систему складників та індикаторів ефективності фіскальної системи з їхніми ваговими коефіцієнтами з метою виявлення «вузьких місць» та розробки заходів із їхнього посилення шляхом застосування відповідного інструментарію фіскальної політики. Це сприятиме визначенню стратегічних пріоритетів фіскальної політики в умовах модернізації фінансової системи.

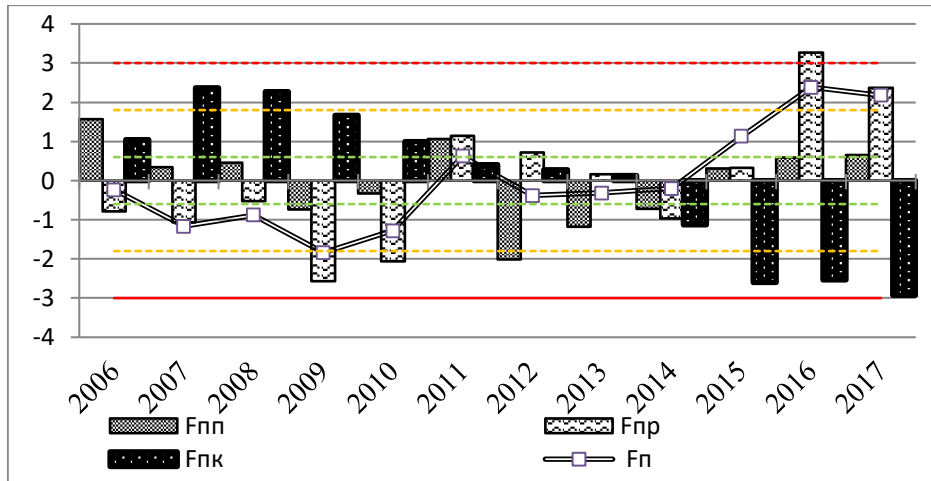

Рис. 4 – Динаміка інтегрального показника ефективності функціонування податкового блоку в період з 2006 по 2017 рр.

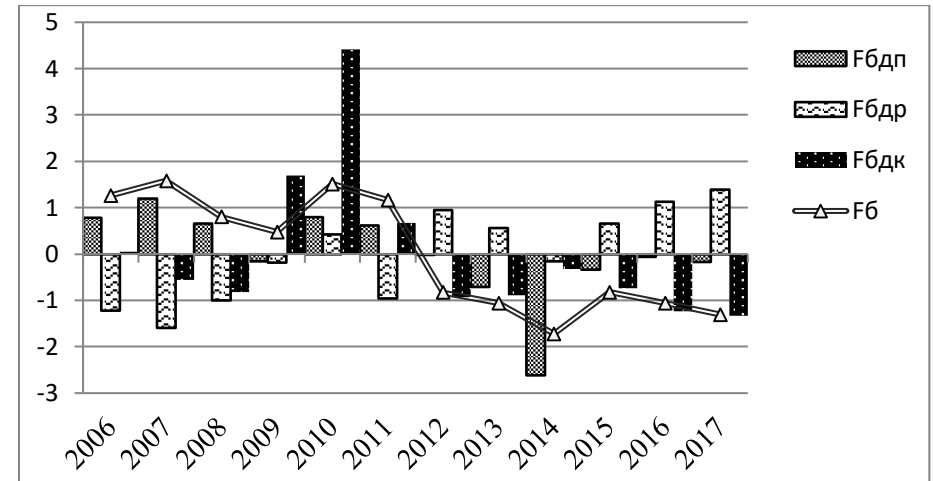

Рис. 5 – Динаміка інтегрального показника ефективності функціонування бюджетного блоку за період з 2006 по 2017 рр.

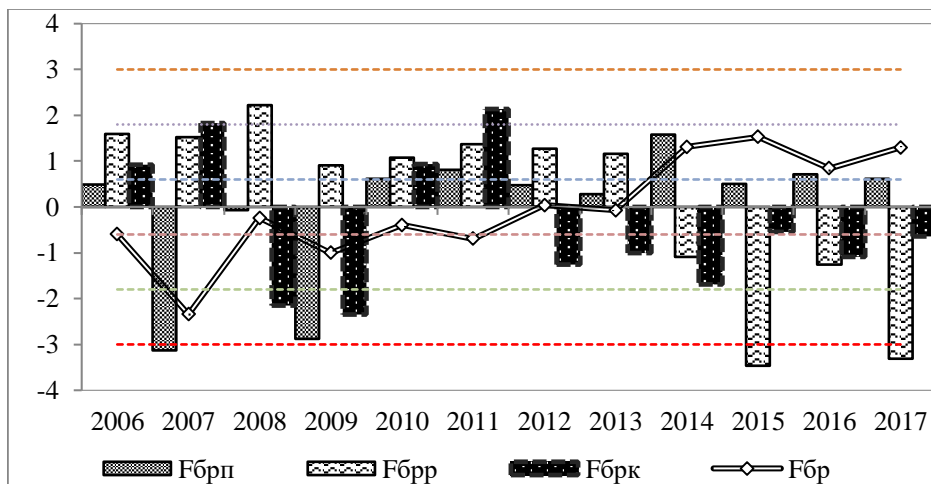

Рис. 6 – Динаміка інтегрального показника ефективності функціонування боргового блоку за період з 2006 по 2017 рр.

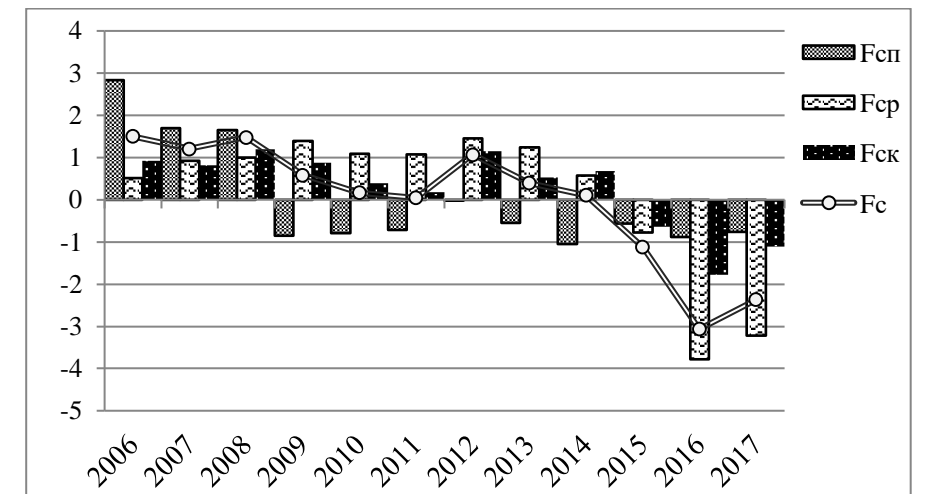

Рис. 7 – Динаміка інтегрального показника ефективності функціонування соціального блоку за період з 2006 по 2017 рр.

Виявлено, що в останні роки позитивні імпульси для підвищення ефективності функціонування фіскальна система отримувала завдяки податковому і борговому блокам (рис. 8).

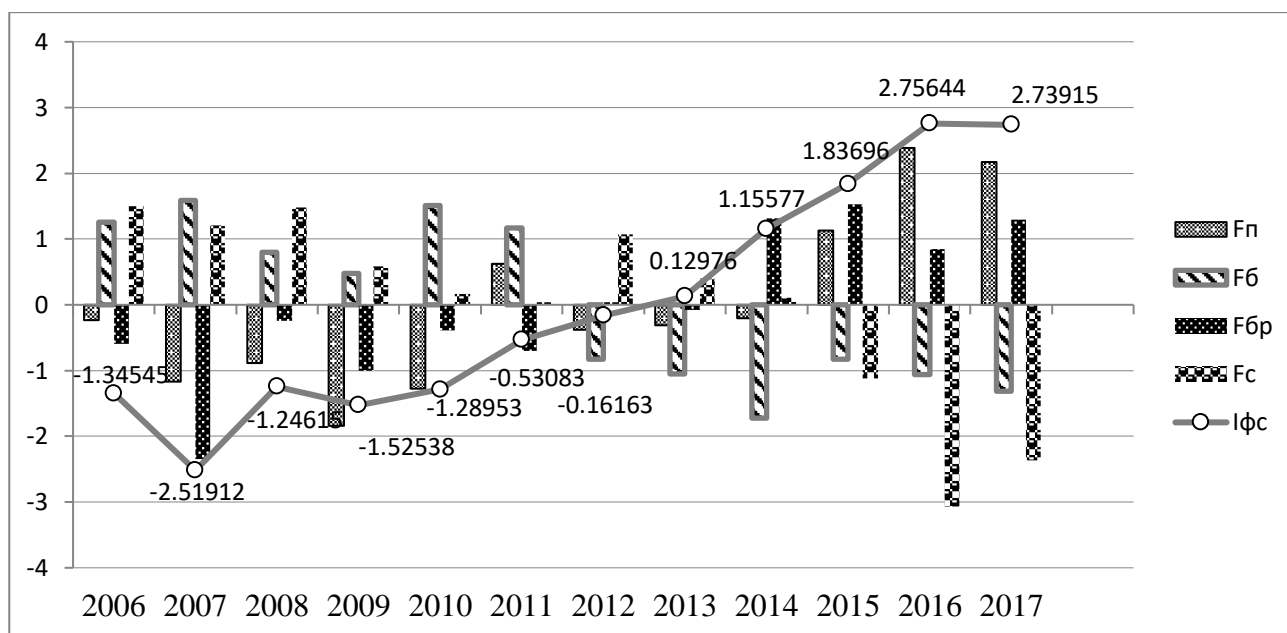

Рис. 8 – Динаміка інтегрального показника ефективності функціонування фіскальної системи України з 2006 по 2017 рр.

Застосування такого науково-методичного підходу дозволило стверджувати, що ефективність функціонування фіскальної системи має суттєвий вплив на соціально-економічний розвиток. Це підтверджується динамікою інтегрального показника та ВВП, де коефіцієнт детермінації складає 88,4%.

Доведено доцільність застосування виробничої функції Коба-Дугласа для оцінки впливу фіскальної політики на макроекономічні процеси та обґрунтовано її практичне використання за запропонованими змінними. Розроблений науково-методичний підхід базується на застосуванні зазначеної функції в її перетвореному вигляді, шляхом введення додаткової змінної – фіскального навантаження, що надає можливість враховувати інституціональну складову і перетворює цю функцію на виробничо-інституційну. На відміну від існуючих розробок у даному напрямі, запропонований науково-методичний підхід передбачає в якості додаткової перемінної застосування не податкового, а фіскального навантаження. Це надало можливість охопити значно більший масив даних та висвітлити реальний стан щодо фіскального тягаря; зробити ґрунтовні висновки щодо його потенційного рівня для цілей стимулювання розвитку економіки і соціальної сфери та зниження трудової міграції.

Обґрунтовано доцільність заміни змінної «вартість основних засобів» на змінну «інвестиції в основний капітал», оскільки існує висока взаємозалежність між ними. Водночас це надає можливість порівнюваності розрахованих величин із зарубіжними аналогами та нівелювання інформаційно-методичної проблеми. Запропонований підхід дозволив визначити оптимальний рівень фіскального навантаження в Україні.

Розрахунки здійснено за виробничо-інституційною функцією наступного вигляду:

$$Y = \gamma e^{\beta t} K^{(a+bq)q} L^{(n+mq)q}, \quad (2)$$

де Y – ВВП, млрд грн; q – фіскальне навантаження, %; K – інвестиції в основний капітал, млрд грн; L – середньорічна кількість зайнятих, млн осіб; $e^{\beta t}$ – експонента βt ; γ, a, b, n, m – параметри, що оцінюються статистично на базі ретроспективних динамічних рядів; β – темп приросту ВВП за рахунок всіх інших факторів, окрім досліджуваних; t – час (роки).

Застосування виробничо-інституційної функції у відповідності до запропонованого науково-методичного підходу дозволило розрахувати точки Лафера 1-го та 2-го роду (табл. 1).

Таблиця 1

Динаміка фіскального навантаження та точок Лафера 1-го та 2-го роду за період з 2010 по 2017 рр.

Роки	Фіскальне навантаження (фактичне), (q)	Точка Лафера 1-го роду, q*	Точка Лафера 2-го роду, q**
2010	34,61	16,82	20,74
2011	37,2	16,06	21,75
2012	37,63	15,62	22,58
2013	36,71	15,89	22,12
2014	34,47	16,09	21,94
2015	35,09	15,16	23,83
2016	32,94	14,55	25,38
2017	33,92	14,15	26,67

Розрахунок точок надав можливість констатувати завищення граничних норм фіскального навантаження в економіці України та стверджувати про стримування вітчизняного виробника й провокацію виробничої рецесії. Водночас це дало підстави для обґрунтування того, що падіння виробництва в Україні було викликане, у тому числі інституційними чинниками, і рівень податкового навантаження та навантаження на працю чинили деструктивний вплив на національну економіку. Застосування виробничо-інституційної функції, а також методу сценарного аналізу дозволило порівняти отримані розрахункові дані щодо ВВП при різному фіскальному навантаженні (за запропонованими сценаріями від 15% до 39%), що аргументує необхідність його зниження до оптимального рівня 25% з метою стимулювання економічного зростання.

Проведений аналіз підтверджує, що фіскальне навантаження в Україні є надто обтяжливим і стає тригером для нарощення тіньового сектора та зниження стимулів суб'єктів господарювання до відновлення основних засобів. Останнє підтверджується підвищенням ступеня зносу основних фондів, який у 2017 р. сягнув 55,1% у порівнянні з 2000 р. – 43,7%.

У результаті проведених розрахунків отримано модель залежності ВВП від обраних змінних:

$$Y = 170,1994e^{0,074626*t} K^{(-0,34307+5,013143q)q} L^{(5,252721-17,1248q)q}, \quad (3)$$

Здійснено прогноз потенційного ВВП за фактичним фіскальним навантаженням та за оптимістичним (на рівні 25%), що доводить доцільність зниження рівня фіскального навантаження на економіку (рис. 9).

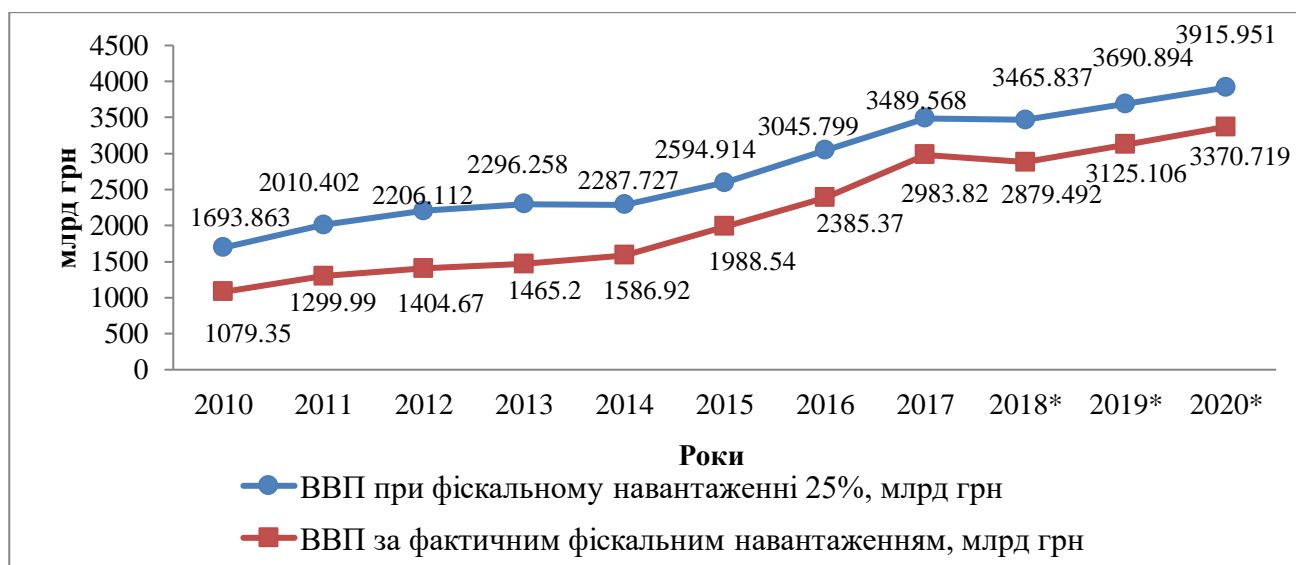

Рис. 9 – Порівняння динаміки фактичного і прогнозного ВВП за чинним фіскальним навантаженням та навантаженням на рівні 25%

Розроблена методологія комплексного, системного оцінювання фіскальної політики надала змогу оцінити рівень ефективності функціонування фіскальної системи та розкрити вплив фіскальної політики на макроекономічні процеси і дозволила обґрунтувати доцільність розробки системи фіскального реагування та визначити стратегічні пріоритети фіскальної політики з урахуванням модернізаційних перетворень фінансової системи.

У п'ятому розділі «**Стратегічні пріоритети фіскальної політики в умовах модернізації фінансової системи України**» розроблено концепцію фіскальної політики в умовах модернізації фінансової системи; визначено стратегічні пріоритети фіскальної політики у стимулюванні соціально-економічного розвитку; розроблено пропозиції щодо організаційно-інституційного забезпечення реалізації фіскальної політики в умовах модернізації фінансової системи.

Запропоновано концепцію фіскальної політики в умовах модернізації фінансової системи, що висвітлює змістовне представлення фіскальної політики, засади, на яких вона формується і реалізується, визначає основну мету, завдання, розкриває функціональні ознаки кожного з її блоків й причинно-наслідкові зв'язки (рис. 10).

Метою формування концепції є визначення умов для соціально-економічного розвитку шляхом підвищення дієвості та адаптивності фіскальної політики й ефективності функціонування фіскальної системи й кожного з її блоків, завдяки перманентній оцінці стану останньої, своєчасному виявленню екзогенних і ендогенних стресорів та виробленню адаптаційного синдрому фіскальної політики й розробці системи фіскального реагування.

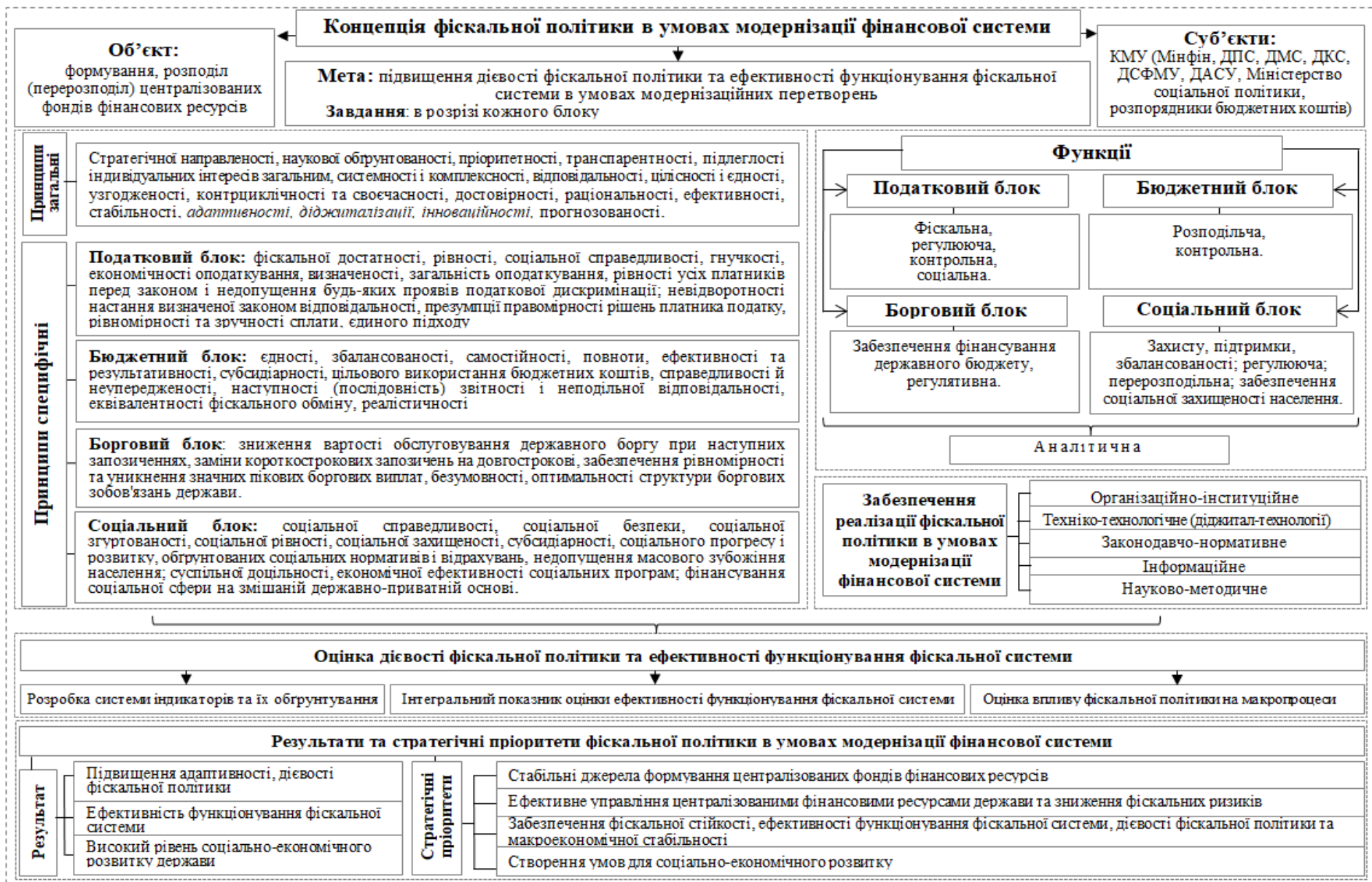

Рис. 10 – Концепція фіскальної політики в умовах модернізації фінансової системи

Враховуючи зазначене і базуючись на управлінському підході, виокремлено загальні принципи фінансової політики, дотримання яких є обов'язковим у процесі формування і реалізації фінансової політики, та специфічні принципи, які є характерними для кожної окремої структурно-функціональної компоненти фінансової політики. Застосовуючи управлінський підхід на основі системи процесів, базуючись на PCDA циклі (циклі Демінга), обґрунтовано, що в кожному із них знаходять своє втілення ті чи інші загальні та специфічні принципи.

Доведено необхідність конвергенції стратегічних цілей фінансової політики зі стратегічними цілями соціально-економічного розвитку держави та створення умов для ефективного функціонування фінансової системи й трансмісії фінансової політики через основні її канали.

Систематизація досліджень із питань впливу фінансової політики на соціально-економічний розвиток та проведені в роботі розрахунки, в тому числі щодо ефективності функціонування фінансової системи (умови якої задаються фінансовою політикою), довели необхідність удосконалення інструментів фінансової політики та системи управління ними. Це вимагає комплексної розробки та конкретизації цілей фінансової політики. Аргументовано, що завдяки сукупності скоординованих заходів стратегічного і тактичного характеру, які впроваджує уряд через фінансову систему, відбувається практична реалізація фінансової політики. З огляду на це в роботі визначено цілі фінансової політики та розкрито їх взаємозв'язок із інструментами фінансової політики.

Обґрунтовано необхідність вироблення адаптаційного синдрому фінансової політики як реакції на вплив зовнішніх і внутрішніх дестабілізуючих чинників (стресорів), які становлять загрозу фінансовій системі і соціально-економічному розвитку країни. Аргументовано, що його вироблення сприятиме розробці системи заходів щодо забезпечення ефективності, гнучкості й адаптивності фінансової політики у динаміці в умовах модернізації фінансової системи та дозволить створити систему фінансового реагування, яка враховуватиме всі притаманні адаптаційному синдрому етапи. Зосереджено увагу на необхідності створення системи фінансового реагування з метою усунення виявлених протиріч, підвищення адаптивності, гнучкості фінансової політики в умовах модернізації фінансової системи. Система фінансового реагування передбачає застосування інструментів та процедур моніторингу для постійного спостереження за станом і динамікою функціонування фінансової системи та дієвості фінансової політики, прогнозування можливих змін, своєчасне виявлення негативного впливу внутрішніх і зовнішніх чинників на засадах застосування ІТ-систем, сервісів, діджитал-технологій.

Запропоновано концептуальну модель оцінювання фінансової політики, яка базується на формуванні теоретичного базису дослідження та розробці методологічних засад фінансової політики, комплексному оцінюванні фінансової політики, в основу якого закладено два науково-методичних підходи, що висвітлюють авторське бачення і складають концептуальну основу методології дослідження фінансової політики в умовах модернізації фінансової системи (рис. 11).

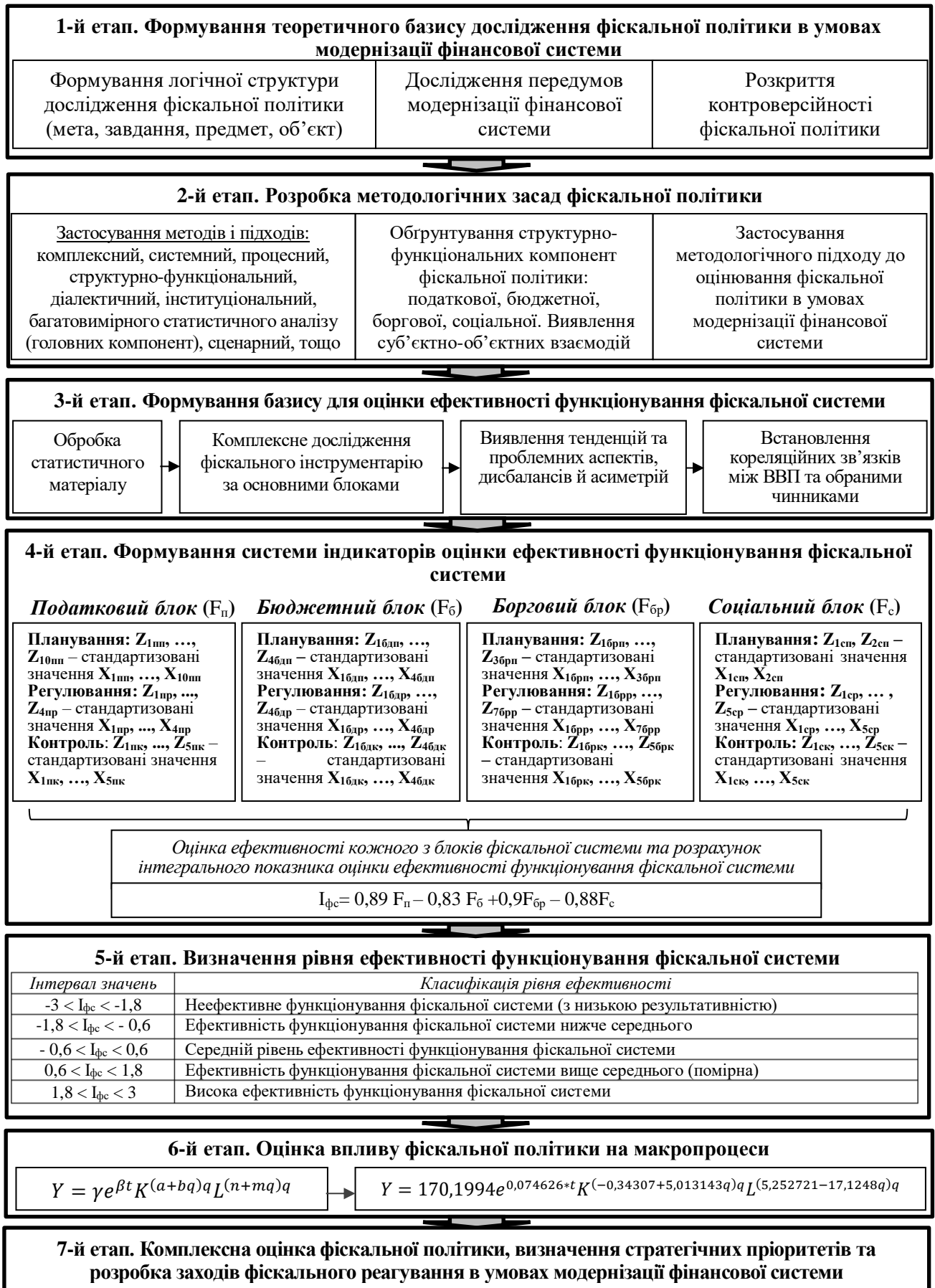

Рис. 11 – Концептуальна модель оцінювання фіскальної політики в умовах модернізації фінансової системи

Визначено стратегічні пріоритети фіскальної політики, її імперативи у стимулюванні соціально-економічного розвитку. У відповідності до розробленої методології фіскальної політики в роботі виокремлено пріоритетні напрямки за кожною структурно-функціональною компонентою у їх діалектичному взаємозв'язку. Аргументовано, що реалізація цих пріоритетів вимагає координації фіскальної і монетарної політик, для зменшення негативних проявів в економіці.

Обґрунтовано, що цілісність організаційно-інституційного забезпечення на засадах розмежування повноважень суб'єктів управління централізованими фондами фінансових ресурсів держави та впровадження й застосування техніко-технологічного забезпечення (діджитал-технології) сприятиме підвищенню дієвості фіскальної політики та її адаптивності. Організаційно-інституційне забезпечення взаємодії структурно-функціональних компонент фіскальної політики й підсистем фіскальної системи передбачає впровадження між ними певної системи вертикальних та горизонтальних інформаційних взаємозв'язків, а також каналів обміну інформацією із зовнішнім середовищем. Його основна ціль полягає у забезпеченні ефективного функціонування фіскальної системи та узгодженості дій органів фіскальної системи й координації заходів між фіскальною та монетарною політиками.

Аргументовано, що модернізаційні перетворення у фінансовій системі створили умови, за яких необхідна не лише наявність організаційно-інституційного забезпечення фіскальної політики, а й відповідне вимогам сучасності техніко-технологічне забезпечення для підвищення її дієвості та ефективного функціонування фіскальної системи. Безпосередньо мова йде про ІТ-складову, діджитал-технології, функціонування системи фіскального реагування на засадах застосування ІТ-технологій, формування єдиного інформаційного поля ІТ-систем, технології блокчейна, які сприятимуть комплексній інтеграції процесів і систем та дозволять підвищити узгодженість у роботі відомств, ефективність функціонування фіскальної системи й адаптивність фіскальної політики.

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі запропоновано нове вирішення важливої наукової проблеми – розробка теоретико-методологічних і методичних підходів, практичних рекомендацій щодо оцінювання фіскальної політики та підвищення її дієвості й адаптивності в умовах модернізації фінансової системи.

Результати проведеного дослідження дозволили сформулювати такі висновки концептуального, методологічного, аналітичного і практичного характеру:

1. Теоретичне узагальнення та розкриття генезису наукових поглядів українських і зарубіжних вчених, систематизація підходів щодо змістовного наповнення поняття «модернізація» дозволили розробити науковий підхід до розуміння дефініції «модернізація», який базується на її розкритті з точки зору організації, а саме: як сукупності перманентних раціональних реформ, трансформацій, змін, що носять комплементарний, системний, адаптивний і всеохоплюючий характер осучаснення та направлені на успішне досягнення цілі.

Здійснене узагальнення теоретичних підходів дозволило виокремити іманентні «модернізації» ознаки: цілепокладання; наявність постійно виникаючих протиріч; орієнтація на інновації; комплексний і системний процес осучаснення; адаптивний процес; складна система з притаманними їй взаємозв'язками та взаємовпливом, яка потребує усвідомленого управління; тощо. Це дозволило розширити понятійний апарат дослідження та розкрити сутність дефініції «модернізація фінансової системи», під якою пропонується розуміти прогресивне, поетапне, комплексне, системне, якісне оновлення і приведення у відповідність до сучасних вимог: структури, підсистем, змісту, взаємозв'язків між сферами та ланками фінансової системи й управління ними, що відбувається на засадах законності, інноваційності, визначеної пріоритетності цілей і завдань та гнучкості їх реалізації, з метою підвищення рівня соціально-економічного розвитку держави. Визначено причини та прояви модернізації у фінансовій сфері. Використання цього підходу дозволило розробити стратегічні пріоритети фінансової політики з урахуванням модернізаційних перетворень фінансової системи.

2. Узагальнено наукові підходи до визначення сутності фінансової політики та розкрито контрверсійність поняття «фінансова політика» й обґрунтовано його змістовне наповнення на основі використання іманентного, контекстуального, історичного, системного, комплексного підходів, що дозволило висвітлити багатоаспектність фінансової політики (структурно-функціональний, інституційний, організаційний, територіальний, інформаційний, техніко-технологічний, законодавчо-нормативний, часовий аспекти). За результатами проведеного дослідження запропоновано авторський підхід до змістовного наповнення дефініції «фінансова політика», під якою пропонується розуміти сукупність заходів, методів, прийомів уряду, спрямованих на формування, розподіл і використання централізованих фондів держави, вирішення протиріч, що виникають як реакція на зовнішні та внутрішні фінансові шоки й згладжування дисбалансів, які утворюються у фінансовій системі, шляхом змін у системі оподаткування, державних видатках, соціальних внесках, фінансуванні боргу з метою впливу на економіку і реалізації завдань стратегії соціально-економічного розвитку країни. Використання цього методологічного підходу дозволило врахувати багатоаспектність фінансової політики при її оцінюванні та розробці пропозицій щодо підвищення адаптивності фінансової політики.

3. Розкрито діалектику фінансової політики та державного регулювання у забезпеченні соціально-економічного розвитку країни. Фінансову політику розглянуто як інструмент державного регулювання, систематизовано її типи і моделі, визначено вектори впливу інструментів за різних її видів. Аргументовано, що найбільший ефект фінансова політика дає у випадку одночасного застосування вбудованих стабілізаторів і прийняття відповідних управлінських рішень. Висвітлено проблематику співвідношення державного та ринкового регулювання і розмежовано поняття «державне регулювання», «державне управління», «фінансове регулювання», а також виявлено, що на різних етапах циклічного розвитку економіки застосування інструментів та важелів фінансової і монетарної політик, без належної взаємної координації, може нівелювати результати одна

одної або ж призводити до негативних наслідків. Обґрунтовано необхідність підвищення адаптивності фіскальної політики в умовах модернізації фінансової системи, яка оновлюється під впливом екзогенних та ендегенних чинників.

4. Доведено, що методологічний інструментарій пізнання фіскальної політики базується на синтезі методологічних підходів і дозволяє враховувати іманентні модернізації фінансової системи особливості й уможлиблює комплексність та багатоаспектність наукових розвідок у цій сфері. З'ясовано, що для всебічного розуміння процесів, які відбуваються у фіскальній політиці в умовах модернізації фінансової системи та характеристики взаємозв'язків між компонентами фіскальної політики, виявлення загроз і ризиків та підвищення ефективності й дієвості останньої, обґрунтованим є застосування не окремих методологічних підходів, а їх конструктивного синтезу. Це також обумовлено глибинним ускладненням системних зв'язків і недостатнім цілісним усвідомленням процесів при застосуванні деяких традиційних методологічних підходів до дослідження фіскальної політики. Розвинуті методологічні підходи пізнання фіскальної політики сприяли розширенню методології дослідження фіскальної політики.

5. Обґрунтовано доцільність виокремлення структурно-функціональних компонентів фіскальної політики та основних їхніх цілей, завдань і функцій за критерієм каналів трансмісії. Систематизовано і доповнено полікритеріальну класифікацію оцінювання ефективності фіскальної політики новими класифікаційними ознаками: за структурно-функціональними компонентами (блоки – податковий, бюджетний, борговий, соціальний); за типом процесу (планування, регулювання, контроль). Це сприяло формалізації методології оцінки фіскальної політики за окремими її структурно-функціональними компонентами, що дозволило визначити ті компоненти фіскальної політики, які потребують внесення коректив, виявити вплив екзогенних і ендегенних стресорів на функціонування фіскальної системи й стало підґрунтям для формування системи індикаторів оцінки ефективності функціонування фіскальної системи.

6. На основі проведеного аналізу та синтезу методологічних підходів до пізнання фіскальної політики й структуризації методологічних підходів до оцінки дієвості, результативності фіскальної політики розроблено методологію комплексного, системного оцінювання фіскальної політики в умовах модернізації фінансової системи. Запропонована в дисертації методологія враховує вплив фіскальної політики на макроекономічні процеси та дозволяє оцінити ефективність функціонування фіскальної системи, параметри якої задаються умовами фіскальної політики за основними її структурно-функціональними компонентами. Це надало можливість сформулювати концептуальну модель оцінювання фіскальної політики, яка базується на формуванні теоретичного базису дослідження та розробці методологічних засад фіскальної політики, комплексній оцінці фіскальної політики, в основу якої закладено два науково-методичних підходи, що висвітлюють авторське бачення і складають концептуальну основу методології дослідження фіскальної політики в умовах модернізації фінансової системи. Запровадження розробленої методології

комплексного, системного оцінювання фіскальної політики дозволило обґрунтувати заходи фіскальної політики для підвищення її дієвості й адаптивності в умовах модернізації фінансової системи та обґрунтувати доцільність формування системи фіскального реагування.

7. За результатами проведеного теоретичного та емпіричного аналізу податкової компоненти фіскальної політики запропоновано періодизацію трансформаційних процесів податкової компоненти фіскальної політики України, систематизовано й обґрунтовано іманентні кожному з етапів особливості та розкрито домінанти фіскальної політики у формуванні податкових доходів державного і місцевого бюджетів. Це дозволило виявити протиріччя і недоліки податкової компоненти фіскальної політики, обґрунтувати необхідність їх усунення, розробити пропозиції щодо підвищення ефективності функціонування податкового блоку фіскальної політики на засадах врахування інтересів держави і суб'єктів господарювання, довести доцільність підвищення дієвості податкових інструментів з точки зору їх фіскально-регулюючого впливу.

8. Розроблено науково-практичні підходи до аналізу інструментарію фіскальної політики в умовах модернізації фінансової системи. Основні тенденції функціонування фіскальної системи свідчать про: недосконале податкове адміністрування та накопичення податкових боргів; наявність загроз і ризиків в управлінні державним боргом та асиметрії інформації щодо причин їхнього виникнення; систематичне завищення обсягів планових видатків по відношенню до затверджених; створення афектованих умов з метою збільшення державних видатків на утримання апарату управління; дисбаланси у функціонуванні позабюджетних цільових фондів соціального страхування; тощо. За результатами аналізу ключових напрямів витрачання бюджетних коштів удосконалено методичний підхід до аналізу впливу видатків бюджету на соціально-економічний розвиток, що дозволить оптимізувати їх склад та структуру, визначити пріоритетні напрями та підвищити ефективність бюджетного фінансування, у тому числі за рахунок зменшення неефективного, нецільового та незаконного витрачання бюджетних коштів. Розроблені пропозиції щодо удосконалення управління видатками державного бюджету дозволять підвищити ефективність функціонування бюджетної компоненти фіскальної політики за видатками. Обґрунтовано, що в умовах модернізації фінансової системи діджиталізація є вимогою часу, а діджитал-технології є засобами, які можуть прискорити досягнення поставлених цілей і реалізацію окреслених завдань фіскальної політики, підвищити її адаптивність. Науково-практичні підходи, що базуються на засадах використання регресійних моделей, дозволили виявити глибинні причини фіскальних ризиків, ендогенні й екзогенні стресори, розробити пропозиції щодо зниження їхнього впливу на економіку, ідентифікувати чинники неефективного використання бюджетних коштів, встановити ключові детермінанти зародження дисбалансів й запропонувати заходи щодо їхнього усунення.

9. Запропоновано комплексний науково-методичний підхід до формування системи індикаторів оцінки ефективності функціонування фіскальної системи, який базується на застосуванні методу головних компонент і групуванні

індикаторів за основними блоками фіскальної системи, а саме: податковим, бюджетним, борговим, соціальним (бюджет Пенсійного фонду) та за кожною окремою групою (планування, регулювання, контроль). Запропонований підхід дозволив обґрунтувати індикатори, обрані для оцінки ефективності функціонування фіскальної системи в умовах модернізаційних перетворень.

10. Розроблено науково-методичний підхід до оцінки ефективності функціонування фіскальної системи, який базується на застосуванні запропонованої системи індикаторів оцінки ефективності функціонування фіскальної системи, що дозволило формалізувати взаємозв'язки між досліджуваними блоками фіскальної системи та їхніми групами, розробити інтегральний показник оцінки ефективності її функціонування (за кожним блоком та групою) й оцінити рівень ефективності функціонування фіскальної системи за запропонованими критеріальними ознаками. Використання розробленого науково-методичного підходу надало змогу: виявити першопричини зниження ефективності функціонування фіскальної системи; ідентифікувати чинники, які впливають на ефективність управління нею; сформулювати комплекс заходів фіскального реагування.

11. Оцінка рівня ефективності функціонування фіскальної системи України, що здійснювалася за запропонованим у дисертаційній роботі інтегральним показником, який отримано в результаті комплексного оцінювання фактичних значень 175 індикаторів функціонування фіскальної системи, з виокремленням 58 індикаторів, які увійшли до сформованої нової системи індикаторів, дозволила виявити, що фіскальна система України протягом останніх років отримувала позитивні імпульси для підвищення ефективності функціонування завдяки податковому і борговому блокам. Втім, акцентування управлінських заходів лише на цих блоках призвело до зростання податкового й боргового навантаження. Враховуючи виявлену низьку ефективність функціонування бюджетного блоку за видатками та соціального блоку (Пенсійного фонду) в умовах модернізації фінансової системи, аргументовано, що в Україні мають місце загрозливі тенденції, які віддзеркалюються на темпах соціально-економічного розвитку. Це доводить необхідність реалізації дієвих заходів фіскальної політики щодо здійснення раціонального розподілу централізованих фондів фінансових ресурсів та вирішення проблем у фіскальній сфері й вимагає підвищення адаптивності фіскальної політики.

12. У результаті дослідження впливу фіскального регулювання на макроекономічні процеси в Україні розроблено науково-методичний підхід, який базується на побудові рівнянь регресії для визначення впливу фіскального інструментарію на економіку та використанні виробничо-інституційної функції для оцінки такого впливу. Змінними функції є: інвестиції в основний капітал, фіскальне навантаження, середньорічна кількість зайнятих. Застосування науково-методичного підходу до оцінки взаємозв'язків між інструментами фіскального регулювання та макроекономічними процесами надало можливість виявити вплив інституційних чинників на макропроцеси, розрахувати фіскальне навантаження за розробленими сценаріями і визначити його оптимальний рівень для економіки.

Аргументовано доцільність зниження фіскального навантаження в Україні до рівня 25%, що дозволить прискорити темпи зростання ВВП.

13. Розроблено концепцію фіскальної політики в умовах модернізації фінансової системи, яка формує змістовне представлення фіскальної політики за її структурно-функціональними компонентами, розкриває засади, на яких вона формується і реалізується, визначає основну мету, завдання та функціональні ознаки кожного з її блоків й причинно-наслідкові зв'язки. Методологічні напрацювання стали базисом для розробки концептуальної моделі оцінювання фіскальної політики в умовах модернізації фінансової системи. Це надасть можливість підвищити адаптивність фіскальної політики в умовах модернізації фінансової системи та сприятиме досягненню стратегічних цілей соціально-економічного розвитку.

14. Визначено стратегічні пріоритети фіскальної політики у стимулюванні соціально-економічного розвитку України на основі розробленого науково-методичного підходу, який дозволив структурувати їх за окремими структурно-функціональними компонентами фіскальної політики у їх взаємозв'язку і взаємодії та розробити комплекс заходів в залежності від рівня ефективності функціонування фіскальної системи. Практичне впровадження окреслених пріоритетів і запропонованих заходів дозволить підвищити адаптивність фіскальної політики на шляху досягнення поставлених цілей в умовах модернізації фінансової системи.

15. Обґрунтовано цілісність організаційно-інституційного забезпечення взаємодії структурно-функціональних компонент фіскальної політики й підсистем фіскальної системи, що передбачає: впровадження між ними певної системи вертикальних та горизонтальних інформаційних взаємозв'язків; формування каналів обміну інформацією із зовнішнім середовищем на засадах застосування ІТ-систем та діджитал-технологій; підвищення прозорості інформаційної складової та оновлення техніко-технологічної складової. Доведено, що модернізаційні перетворення у фінансовій системі створили умови, за яких необхідне не лише організаційно-інституційне забезпечення фіскальної політики, а й відповідне вимогам сучасності техніко-технологічне забезпечення. Це надасть можливість своєчасно розробляти заходи фіскального реагування на екзогенні й ендогенні стресори, здійснювати координацію фіскальної і монетарної політик, підвищити дієвість фіскальної політики та її адаптивність.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Монографії:

1. Слатвінська М. О. Бюджетна система України за часи незалежності. *Бюджетна система України: проблемні питання: монографія* / за заг. ред. В. Г. Баранової. Одеса: Атлант, 2013. 251 с. (14,64 д. а.) *Особистий внесок здобувача: здійснено періодизацію розвитку бюджетної системи України за часів незалежності* (0,4 д. а.)

2. Слатвінська М. О. Проблеми оподаткування органічної сільськогосподарської продукції. *Проблеми фінансово-економічної безпеки суб'єктів господарської діяльності в умовах інтеграції України в світову економіку*: монографія / за заг. ред. В. В. Немченко. Одеса: Фенікс. 2014. 188 с. (10,9 д. а.) *Особистий внесок здобувача: висвітлено проблематику оподаткування органічної сільськогосподарської продукції* (0,73 д. а.)

3. Слатвинская М. А. Налоговая реформа в Украине. *Налоговая реформа в Украине и республике Беларусь: аналитические исследования*: монографія / под ред. В. Г. Барановой и др. Харьков: Диска плюс, 2016. 240 с. (13,95 д. а.) *Особистий внесок здобувача: проаналізовано становлення і реформування податкової компоненти фіскальної політики України й здійснено її періодизацію* (2,15 д. а.)

4. Slatvinska M. Theoretical aspects of budget and tax regulation. *Modern determinants of fiscal policy: local and international dimension*: monograph / ed. by A. Krysovaty, A. Gospodarowicz. Wroclaw, 2016. 282 p. (16,4 д. а.) *Особистий внесок здобувача: обґрунтовано доцільність застосування комплексного підходу у дослідженні бюджетно-податкового регулювання* (0,58 д. а.)

5. Слатвінська М. О. Податкові перетворення в Україні. *Трансформаційні процеси у податковій системі України*: монографія / за ред. І. С. Волохової. Одеса: Атлант, 2018. 383 с. (22,26 д. а.) *Особистий внесок здобувача: виявлено проблеми податкової системи України і запропоновано шляхи їх усунення, висвітлено стратегічні імперативи податкової системи в контексті її реформування* (2,2 д. а.)

6. Слатвінська М. О. *Фіскальна політика: теорія, методологія, практика*: монографія. Одеса: Атлант, 2018. 462 с. (26,85 д. а.)

Статті в наукових фахових виданнях України, більшість з яких включені до міжнародних наукометричних баз даних:

7. Слатвинская М. А., Зверяков М. И. Теоретические основы определения налоговой нагрузки и налогового бремени. *Науковий Вісник національного університету державної податкової служби України (економіка, право)*. 2013. № 1 (60). С. 68–73. (0,42 д. а.) (*Google Scholar*). *Особистий внесок здобувача: виявлено та обґрунтовано сутнісні відмінності між поняттями «податкове навантаження» та «податковий тягар»* (0,22 д. а.)

8. Слатвінська М. О. Фіксований сільськогосподарський податок як інструмент стимулювання розвитку підприємництва у сфері сільського господарства. *Вісник Сумського національного аграрного університету*. 2013. № 2 (35). С. 25–33. (0,82 д. а.) (*РІНЦ*)

9. Слатвінська М. О. Критерії оцінки ефективності функціонування альтернативних систем оподаткування. *Науковий вісник ОНУ*. 2014. № 1 (209). С. 66–74. (0,86 д. а.) (*РІНЦ, SSOAR*)

10. Слатвінська М. О. Методичні підходи до оцінювання соціально-економічного ефекту від застосування спрощеної системи оподаткування. *Економіка. Фінанси. Право*. 2014. № 3/1. С. 71–74. (0,43 д. а.) (*Index Copernicus*)

11. Слатвінська М. О., Немченко Г. В. Проблеми становлення органічного сільського господарства. *Економіка харчової промисловості*. 2014. № 1 (21). С. 82–85. (0,4 д. а.) *Особистий внесок здобувача: розроблено пропозиції щодо стимулювання діяльності суб'єктів господарювання, шляхом застосування податкового й бюджетного інструментарію* (0,2 д. а.)

12. Слатвінська М. О., Васютинська Л. А. Концептуальні засади бюджетування у сфері державних фінансів. *Економіка. Фінанси. Право*. 2014. № 4. С. 21–24. (0,4 д. а.) (*Index Copernicus*) *Особистий внесок здобувача: обґрунтовано концептуальні засади бюджетування у сфері державних фінансів* (0,2 д. а.)

13. Слатвінська М. О., Васютинська Л. А. Податкові домінанти збільшення доходної бази місцевих бюджетів в Україні. *Економіка. Фінанси. Право*. 2016. № 2/1. С. 33–37. (0,4 д. а.) (*Index Copernicus*) *Особистий внесок здобувача: розкрито особливості формування податкових доходів місцевих бюджетів України і розроблено пропозиції щодо їх збільшення* (0,2 д. а.)

14. Слатвінська М. О. Податкове стимулювання інвестиційної діяльності. *Економіка. Фінанси. Право*. 2016. № 3/1. С. 4–7. (0,51 д. а.) (*Index Copernicus*)

15. Слатвінська М. О., Діброва О. Л. Наукові підходи до класифікації доходів фізичних осіб. *Науковий вісник ОНЕУ*. 2017. № 4 (246). С. 132–144. (0,6 д. а.) (*РІНЦ, SSOAR*) *Особистий внесок здобувача: розкрито класифікаційні ознаки, обґрунтовано наукові підходи до класифікації доходів фізичних осіб* (0,3 д. а.)

16. Слатвінська М. О. Вплив фіскальної політики на формування доходів місцевих бюджетів України. *Науковий вісник ОНЕУ*. 2017. № 10 (252). С. 115–139. (1,13 д. а.) (*РІНЦ, SSOAR*)

17. Слатвінська М. О. Податкові пільги як інструмент реалізації фіскальної політики. *Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія «Економіка і менеджмент»*. 2017. № 12 (74). С. 77–82. (0,64 д. а.) (*РІНЦ*)

18. Слатвінська М. О. Стимулювання інноваційної діяльності як мейнстрім розвитку економіки. *Подільський вісник: сільське господарство, техніка, економіка*. 2017. Випуск 27. С. 321–328. (0,57 д. а.) (*Index Copernicus, РІНЦ, ResearchBible, MIAR, General Impact Factor, Journal Factor, PBN, USJ*)

19. Слатвінська М. О., Баранова В. Г. Дієвість майнового оподаткування в Україні. *Економічний науково-практичний журнал «Причорноморські економічні студії»*. 2018. Випуск 26. Ч. 2. С. 113–116. (0,43 д. а.) (*Index Copernicus*) *Особистий внесок здобувача: розроблено пропозиції щодо напрямів удосконалення й підвищення дієвості майнового оподаткування* (0,37 д. а.)

20. Слатвінська М. О. Стратегічні імперативи податкової системи України в контексті її реформування. *Електронне наукове фахове видання «Економіка та суспільство»*. 2018. Випуск 14. С. 850–855. (0,54 д. а.) (*Index Copernicus, CiteFactor, ESJI, SIS*)

21. Слатвінська М. О. Аналіз фіскальної ефективності та регулюючої ролі податку на додану вартість. *Електронний науковий журнал «Приазовський економічний вісник»*. 2018. № 1 (06). С. 148–153. (0,64 д. а.)

22. Слатвінська М. О. Ключові проблеми податкової системи та напрями їх усунення. *Електронне наукове фахове видання «Глобальні та національні проблеми економіки»*. 2018. № 21. С. 621–625. (0,56 д. а.) (*Index Copernicus*)

23. Слатвінська М. О. Фіскальна політика: дискусійність наукових поглядів. *Вісник Черкаського університету. Серія «Економічні науки»*. 2018. № 1. С. 53–61. (0,8 д. а.)

24. Слатвінська М. О. Податкові домінанти державного бюджету України. *Електронне наукове фахове видання «Глобальні та національні проблеми економіки»*. 2018. № 23. С. 548–552. (0,56 д. а.) (*Index Copernicus*)

25. Слатвінська М. О. Фіскальна політика України у сфері видатків. *Науковий вісник ОНЕУ*. 2018. № 6–7 (258–259). С. 159–175. (0,87 д. а.) (*PIHЦ, SSOAR*)

26. Слатвінська М. О. Методологічний інструментарій дослідження фіскальної політики. *Науковий вісник ОНЕУ*. 2018. № 10 (262). С. 178–206. (1,39 д. а.) (*PIHЦ, SSOAR*)

27. Слатвінська М. О. Борговий інструментарій фіскальної політики держави. *Науково-виробничий журнал «Інноваційна економіка»*. 2018. № 9–10 (77). С. 176–182. (0,85 д. а.) (*Index Copernicus*)

Статті у наукових виданнях інших держав:

28. Slatvinska M. Scientific approaches to understanding the concept of «modernization». *European Journal of Economics and management*. 2017. Issue 4. Volume 3. P. 11–19. (1,03 д. а.) (*Index Copernicus, ISI, CrossRef, ERIC, EBSCO*)

29. Slatvinska M. Features of development and stages of reforming the tax system of Ukraine. *European Journal of Economics and management*. 2018. Issue 1. Volume 4. P. 34–44. (1,08 д. а.) (*Index Copernicus, ISI, CrossRef, ERIC, EBSCO*)

30. Слатвінська М. О. Модернізація фінансової системи: теоретичні засади. *East European Scientific Journal*. 2018. № 2 (30). Part 3. P. 60–66. (0,75 д. а.) (*Cosmos Impact Factor, SlideShare, ResearchBible, ISI, PIHЦ*)

31. Слатвінська М. О. Проблеми функціонування позабюджетних обов'язкових цільових фондів в Україні. *East European Scientific Journal*. 2019. № 1 (41). Part 1. P. 23–31. (0,75 д. а.) (*Cosmos Impact Factor, SlideShare, ResearchBible, ISI, PIHЦ*)

32. Slatvinska M. Fiscal policy as a tool of state regulation. *European Journal of Economics and management*. 2019. Issue 1. Volume 5. P. 327–333. (0,7 д. а.) (*Index Copernicus, ISI, ERIC, EBSCO*)

Список публікацій, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

33. Слатвінська М. О. Концептуальні засади вдосконалення спрощеної системи оподаткування суб'єктів малого підприємництва в Україні. *Реформування податкової системи України відповідно до Європейських стандартів*: матеріали наук.-практ. конф., 28 жовтня 2011 р. Ірпінь: Алерта, 2011. С. 403–406. (0,25 д. а.)

34. Слатвінська М. О. Модернізація спрощеної системи оподаткування: переваги і недоліки. *Економічний і соціальний розвиток України в XXI столітті*:

національна ідентичність та тенденції глобалізації: матеріали X міжнар. наук.-практ. конф., 23–24 лютого 2012 р. Тернопіль:ТНЕУ, 2012. С. 155–156. (0,1 д. а.)

35. Слатвінська М. О. Податкове регулювання малого бізнесу в Україні. *Економічний і соціальний розвиток України в XXI столітті: національна ідентичність та тенденції глобалізації*: матеріали X міжнар. наук.-практ. конф., 23–25 лютого 2013 р. Тернопіль:ТНЕУ, 2013. С. 155–157. (0,13 д. а.)

36. Слатвинская М. А. Актуальные проблемы налоговой политики Украины. *Финансите стопанската отчетност – състояние, тенденции, перспективи*: материалы междунар. научн.-практ. конф., 25–26 октября 2013 г. Свищов: Стопанска академия «Д. А. Ценов», 2013. Том. 1. С. 179–185. (0,46 д. а.)

37. Слатвінська М. О. Проблеми податкового стимулювання інноваційної діяльності в Україні. *Економічний і соціальний розвиток України в XXI столітті: національна візія та виклики глобалізації*: матеріали XI міжнар. наук.-практ. конф., 13–14 березня 2014 р. Тернопіль: ТНЕУ, 2014. Ч. 2. С. 129–131. (0,13 д. а.)

38. Слатвінська М. О. Місцеві податки і збори: позитивні та негативні аспекти впроваджених новацій. *Економічний і соціальний розвиток України в XXI столітті: національна візія та виклики глобалізації*: матеріали XII міжнар. наук.-практ. конф., 25–26 березня 2015 р. Тернопіль: Астон. С. 202–203. (0,13 д. а.)

39. Слатвінська М. О., Сментина Н. В. Інституційний аспект інноваційного потенціалу України. *Інвестиційно-інноваційні засади розвитку національної економіки в ринкових умовах*: матеріали міжн. наук.-практ. конф., 24–25 квітня 2015 р. Ужгород–Мукачево: «Карпатська вежа», 2015. С. 95–97. (0,14 д. а.) *Особистий внесок здобувача: розкрито проблематику інноваційного потенціалу з позиції інституційного аспекту* (0,1 д. а.)

40. Slatvinska M., Vasyutinska L. Theoretical bases of tax potential. *Promising problems of Economics and Management: Collection of scientific articles, 26–30 October 2015*. Montreal: Publishing house «BREEZE», 2015. P. 289–292. (0,3 д. а.) *Особистий внесок здобувача: досліджено теоретичний базис податкового потенціалу та обґрунтовано застосовування підходу який базується на врахуванні часового аспекту цілей податкової політики* (0,2 д. а.)

41. Слатвінська М. О. Проблеми формування та резерви збільшення податкових надходжень місцевих бюджетів. *Сучасна економічна теорія в умовах глобалізаційних викликів*: матеріали I всеукр. наук.-практ. конф., 16 грудня 2015 р. К.: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2016. С. 48–50. (0,15 д. а.)

42. Слатвинская М. А. Перманентный характер налоговой реформы: причины и последствия для экономики Украины. *International scientific conference Modern Transformation of Economics and Management in the Era of Globalization: Proceedings of the Conference, January 29, 2016*. Klaipeda: Baltija Publishing, 2016. P. 299–302. (0,22 д. а.)

43. Slatvinska M. Fiscal Decentralization in Ukraine: Shortcomings and prospects. *Economics, management, law: socio-economic aspects of development: Collection of scientific articles, January 29, 2016*. Roma: Edizioni Magi, 2016. Vol. 1. P. 336–339. (0,26 д. а.)

44. Слатвінська М. О., Сментина Н. В. Бюджетно-податкова реформа в Україні: переваги та недоліки. *Економічний і соціальний розвиток України в XXI столітті: національна візія та виклики глобалізації*: матеріали XIII міжнар. наук.-практ. конф., 24–25 березня 2016 р. Тернопіль: ТНЕУ, 2016. С. 160–161. (0,13 д. а.) *Особистий внесок здобувача: обґрунтовано переваги і недоліки бюджетно-податкової реформи* (0,1 д. а.)

45. Слатвінська М. О. Податкові інструменти стимулювання інвестиційної діяльності. *Регіональні проблеми розвитку територіальних систем: теорія, практика, перспективи*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф., 15–16 квітня 2016 р. Ужгород: ФОП Сабов А. М., 2016. Ч. 2. С. 139–142. (0,3 д. а.)

46. Слатвінська М. О. Модернізація фінансової системи України: передумови і перспективи. *Світові тенденції та перспективи розвитку фінансової системи України*: матеріали XIII міжнар. наук.-практ. конф., 27–28 жовтня 2016 р. Київ: КНУ ім. Тараса Шевченка, 2016. С. 207–209. (0,13 д. а.)

47. Slatvinska M., Vasyutinska L. The impact of tax reform on the real sector of the economy. *Economic and social development of Ukraine in XXI century: national vision and globalization challenges*: Collection of scientific articles. 2017. Oklahoma City: Dradt2Digital Publishing House. P. 123–125. (0,44 д. а.) *Особистий внесок здобувача: проаналізовано вплив податкової реформи на розвиток реального сектору економіки, виявлено загрози і ризики* (0,22 д. а.)

48. Слатвінська М. О. Джерела фінансування інноваційної діяльності: українські реалії. *Розвиток економіки та планування бізнесу в сучасних умовах: проблеми та шляхи вирішення*: матеріали V міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 вересня 2017 р. Одеса: Ротапринт, 2017. С. 42–44. (0,13 д. а.)

49. Слатвінська М. О. Стимулювання інноваційної діяльності в Україні: проблеми та перспективи. *Сучасні можливості забезпечення соціально-економічного розвитку країн*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф., 16 вересня 2017 р. Ужгород: «Гельветика», 2017. С. 172–173. (0,12 д. а.)

50. Слатвінська М. О. Проблемні аспекти модернізації фінансової системи України. *Модернізація економіки та фінансової системи країни: актуальні проблеми та перспективи*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф., 29–30 вересня 2017 р. Дніпро: ПДАБА, 2017. Ч. 2. С. 103–105. (0,2 д. а.)

51. Слатвінська М. О. Модернізація управління державними фінансами у контексті соціально-економічного розвитку країни. *Модернізація публічних фінансів: стан та виклики сьогодення*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф., 13 березня 2018 р. Київ: Аграр Медіа. С. 159–160. (0,14 д. а.)

52. Слатвінська М. О. Фіскальна політика України у контексті її впливу на соціально-економічний розвиток держави. *Економіко-правові аспекти господарювання: сучасний стан, ефективність та перспективи*: матеріали VI міжнар. наук.-практ. конф., 4–5 жовтня 2018 р. Одеса: «Принт бистро», 2018. С. 97–100. (0,18 д. а.)

53. Слатвінська М. О. Вплив фіскальної політики на розвиток малого підприємництва в Україні. *Трансформація фінансової системи України: тенденції*

та перспективи розвитку: матеріали II всеукр. наук.-практ. конф., 20–21 листопада 2018 р. Миколаїв: МНАУ, 2018. С. 29–30. (0,15 д. а.)

АНОТАЦІЯ

Слатвінська М. О. Фіскальна політика в умовах модернізації фінансової системи. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.08 – «Гроші, фінанси і кредит». – Одеський національний економічний університет, Одеса, 2019.

Дисертація присвячена розробці теоретико-методологічних і методичних підходів, практичних рекомендацій щодо оцінки фіскальної політики та підвищення її дієвості й адаптивності в умовах модернізації фінансової системи. Розроблено концепцію фіскальної політики та сформовано концептуальну модель оцінювання фіскальної політики в умовах модернізації фінансової системи. Запропоновано комплексний науково-методичний підхід до формування системи індикаторів оцінки ефективності функціонування фіскальної системи. Розроблено методологію комплексного, системного оцінювання фіскальної політики. Обґрунтовано доцільність виокремлення структурно-функціональних компонент фіскальної політики. Розроблено науково-практичні підходи до аналізу інструментарію фіскальної політики та науково-методичні підходи до оцінки ефективності функціонування фіскальної системи й оцінки впливу фіскальної політики на макроекономічні процеси. Обґрунтовано цілісність організаційно-інституційного забезпечення реалізації фіскальної політики та визначено її стратегічні пріоритети у стимулюванні соціально-економічного розвитку.

Ключові слова: фіскальна політика, фінансова система, модернізація, модернізація фінансової системи, фіскальна система, фіскальне навантаження, система фіскального реагування, фіскальне регулювання.

АННОТАЦИЯ

Слатвинская М. А. Фискальная политика в условиях модернизации финансовой системы. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени доктора экономических наук по специальности 08.00.08 – «Деньги, финансы и кредит». – Одесский национальный экономический университет, Одесса, 2019.

Диссертация посвящена разработке теоретико-методологических и методических подходов, практических рекомендаций по оценке фискальной политики и повышению ее действенности, адаптивности в условиях модернизации финансовой системы. Разработана концепция фискальной политики и сформирована концептуальная модель оценки фискальной политики в условиях модернизации финансовой системы. Предложен комплексный научно-методический подход к формированию системы индикаторов оценки эффективности функционирования фискальной системы. Разработана методология комплексного, системного оценивания фискальной политики. Обоснована целесообразность выделения структурно-функциональных компонент

фискальной политики. Разработаны научно-практические подходы к анализу инструментария фискальной политики, научно-методические подходы к оценке эффективности функционирования фискальной системы и оценке влияния фискальной политики на макроэкономические процессы. Обоснована целостность организационно-институционального обеспечения реализации фискальной политики и определены ее стратегические приоритеты в стимулировании социально-экономического развития.

Ключевые слова: фискальная политика, финансовая система, модернизация, модернизация финансовой системы, фискальная система, фискальная нагрузка, система фискального реагирования, фискальное регулирование.

ABSTRACT

Slatvinska M. O. Fiscal policy in the conditions of modernizing the financial system. – Manuscript.

The thesis for the degree of Doctor of Economic Sciences, specialty 08.00.08 – «Money, finance and credit». – Odessa National Economic University, Odessa, 2019.

The dissertation is devoted to the development of theoretical-methodological and methodic approaches, practical recommendations for the evaluation of fiscal policy and to increase its efficiency as well as adaptability in the conditions of modernizing the financial system.

The concept of fiscal policy that has revealed its structural and functional components in their interaction and interpenetration, formulated goals, objectives, principles and substantiated tools of fiscal policy in the conditions of modernizing the financial system has been developed. The conceptual model of fiscal policy assessment that allowed the development of measures to improve its effectiveness and adaptability has been elaborated. The complex scientific and methodological approach to the formation of the system of assessment indicators of the fiscal system functioning that allowed to reveal the positive and negative tendencies in the functioning of the fiscal system, both by a separate block and the basic management functions have been offered. The methodology of complex, systematic assessment of fiscal policy, based on the evaluation of the impact of fiscal policy on macroeconomic processes as well as the evaluation of the effectiveness of the fiscal system, the parameters of which are determined by the conditions of fiscal policy by its main blocks (tax, budget, debt and social) has been suggested.

The conceptual apparatus of studying fiscal policy under conditions of modernizing the financial system has been expanded and the essence of definitions: «modernization», «modernization of the financial system», «fiscal policy» has been revealed in the thesis. The definition of «fiscal policy» is supposed to mean a set of measures, methods and approaches of government aimed at the formation, distribution and use of centralized state funds, resolving contradictions arising in response to external and internal fiscal shocks, smoothing of imbalances that are formed in the fiscal, by changing the system of taxation, public expenditure, debt financing and social contributions, in order to achieve the objectives of the strategy of socio-economic development of the state. The expediency of separating the structural

and functional components of fiscal policy and their main tasks, goals and functions has been substantiated. This contributed to the formalization of the methodology of assessing fiscal policy by its individual structural and functional components and allowed to identify requiring corrections as well as became the basis for the development of indicators for evaluating the effectiveness of the fiscal system.

In the thesis the scientific and practical approaches to the analysis of fiscal policy instruments in the conditions of modernizing the financial system have been developed. The periodization of the transformation processes of the tax component of the fiscal policy of Ukraine has been improved. It is proved that in the conditions of modernizing the financial system, digitization is considered to be a time requirement, and digital technologies are the means that can accelerate the achievement of the goals set and the realization of the specified objectives of fiscal policy as well as increase its flexibility. Scientific and practical approaches based on the use of regression models have revealed the deep causes of fiscal risks, endogenous and exogenous stressors and developed proposals to reduce their impact, identify the factors of inefficient use of budget funds and establish key determinants for the emergence of imbalance.

The formalization of interconnections between structural and functional components of fiscal policy on the basis of multidimensional statistical analysis and consideration of the impact of fiscal policy on macroeconomic processes has been verified. Scientific and methodological approaches to the evaluation of the efficiency of the fiscal system functioning and the assessment of the impact of the fiscal burden on macroeconomic processes have been developed.

The strategic priorities of the fiscal policy in stimulating the socio-economic development, based on the developed scientific and methodological approach that allowed to structure them into separate structural and functional components of the fiscal policy have been determined. The integrity of organizational and institutional support for the implementation of fiscal policy has been substantiated and defined.

Key words: fiscal policy, financial system, modernization, modernizing the financial system, fiscal system, fiscal burden, fiscal response system, fiscal regulation.

Підписано до друку 12.08.2019 р.
Формат 60x84/16. Друк різнографічний.
Гарнітура Times New Roman
Ум. др. арк. 1,9. Зам. № 3. Тираж 100 прим.

ОНЕУ, м. Одеса, вул. Преображенська, 8